

Drentse Aanpak Stikstof

Koersdocument

Drentse Aanpak Stikstof

Koersdocument

College van gedeputeerde staten
16 maart 2021

Colofon

Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

Voorwoord

Het Rijk wil de stikstofneerslag terugdringen om op die manier de natuur te versterken en economische ontwikkeling mogelijk te maken. Rijk en provincies hebben in de afgelopen maanden stappen in de uitvoering gezet en de komende tijd volgen er meer. Er wordt gewerkt aan een structurele aanpak van de stikstofproblematiek.

Dit koersdocument is een puzzelstuk van de ingewikkelde stikstof-puzzel die we in Nederland te leggen hebben. Het vormt de basis voor de gebiedsgerichte plannen die we gaan maken en die medio 2022 gereed zullen zijn. Hierbij moeten we ons wel realiseren dat Drenthe een provincie is die te maken heeft met twaalf stikstofgevoelige gebieden, waarbij een groot deel van de stikstofdepositie afkomstig is uit het buitenland en uit andere provincies. Het behalen van de gestelde doelen staat voorop, maar we beseffen ons in Drenthe maar al te goed dat het haalbaar en betaalbaar moet zijn.

Onze aanpak rust op drie pijlers: verminderen van de stikstofdepositie, versterken van de natuur en creëren van ontwikkelperspectief. In het kort komt de beschreven weg in het koersdocument erop neer dat we bij alles slimme, innovatieve, duurzame keuzes maken die enerzijds leiden tot natuurherstel en die anderzijds een aantrekkelijk ondernemersklimaat waarborgen en de leefbaarheid op peil houden. Dit vraagt een gezamenlijke aanpak met vele partners, waarbij we de verschillende sectoren uitdagen om met innovatieve oplossingen te komen. Want samen zijn we verantwoordelijk voor de omgeving waar we allemaal prettig in wonen en werken. Mooi voor elkaar, in de wetenschap dat niet alles overal kan.

Henk Jumelet,
gedeputeerde provincie Drenthe

Inhoud

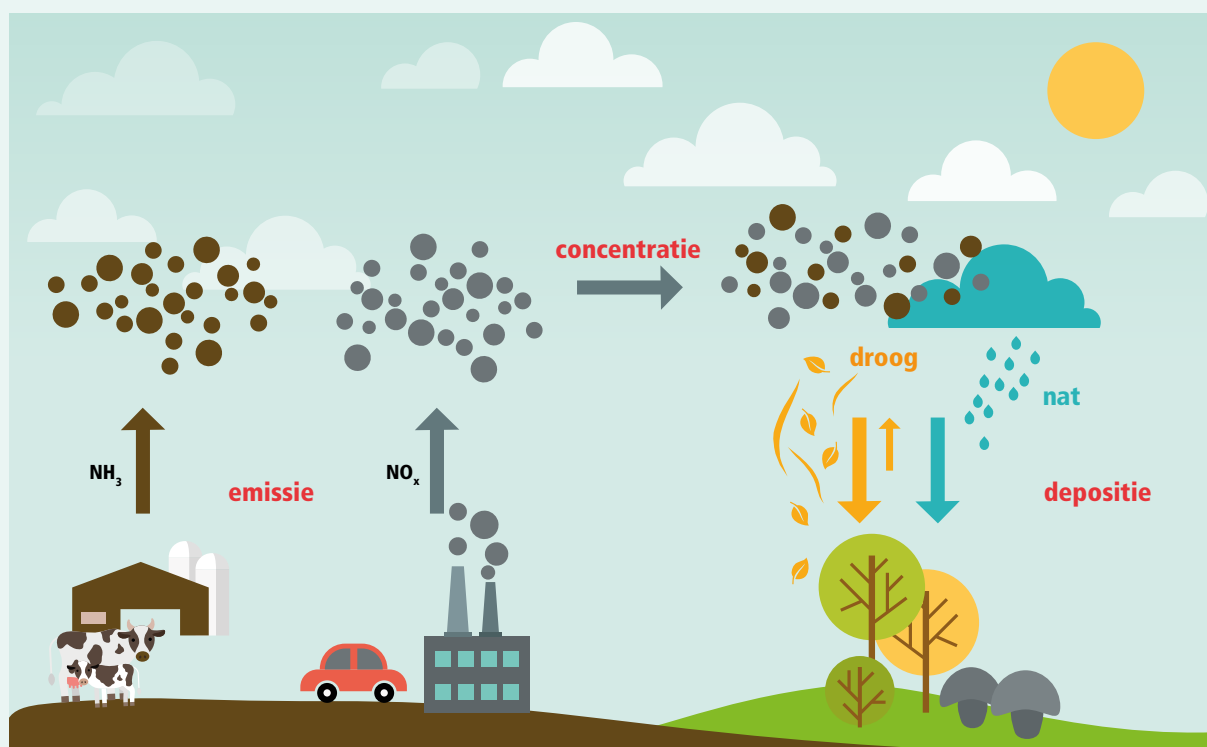
Inleiding	5
Context/vertrekpunt	7
Coalitieakkoord 'Drenthe, mooi voor elkaar'	7
Landelijke aanpak stikstof	7
Specifieke opgave voor Drenthe	9
1. Verminderen van de stikstofdepositie	10
2. Versterken natuur	14
3. Creëren van ontwikkelperspectief	15
Gebiedsgerichte aanpak Drenthe	16
Stap 1: Gebiedsverkenningen – looptijd tot medio 2021	16
Stap 2: Agendavorming – looptijd tot medio 2022	17
Stap 3: Uitvoering en bijsturing – looptijd 2021-2030	18
Leefbaarheid	19
Werkwijze/governance	20
Overleg en samenwerking	20
Communicatie	21
Koppelkansen	22
Middelen	23
Rijksmiddelen	23
Provinciale middelen	23
Risico's	24
Spoorboekje	25
Bijlagen	27
1 Kenschets stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden in Drenthe	28
2 Verkennen van de stikstofopgave	32
3 Rollen	39
4 Over NO _x en NH ₃	41
5 Amendement Futselaar en De Groot	42

Inleiding

De Raad van State oordeelde op 29 mei 2019 dat het Programma Aanpak Stikstof (PAS) niet meer als basis mag worden gebruikt om toestemming te geven aan activiteiten die extra stikstofuitstoot veroorzaken. Eén van de redenen is dat er vooraf onvoldoende bewijs is dat toekomstige maatregelen voor natuurherstel en bronmaatregelen voor stikstofreductie het mogelijke verlies aan natuurkwaliteit verhelpen respectievelijk voorkomen. Er moet eerst zekerheid zijn dat natuurwaarden niet worden aangetast, voordat een economische ontwikkeling op grond van de Wet natuurbescherming kan plaatsvinden. Voor allerlei projecten op het gebied van bijvoorbeeld bouw, industrie, infrastructuur en agrarische bedrijven vraagt dat om het creëren van stikstofruimte, voordat ze kunnen worden uitgevoerd.

In heel Europa neemt mede als gevolg van een toegenomen stikstofdepositie de biodiversiteit af. In de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) zijn in Europees verband maatregelen afgesproken om te voldoen aan instandhoudingsdoelen voor de natuur. Nederland heeft de verplichting om voor de aangewezen soorten en habitattypen een zogenaamde ‘Gunstige Staat van Instandhouding’ te realiseren. Ons land kent al decennialang een hoge stikstofemissie en een hoge stikstofbelasting van de natuur. Daardoor zijn veel habitattypen en leefgebieden van aangewezen soorten onder druk komen te staan.

Drenthe heeft veertien Natura 2000-gebieden. In twaalf van de veertien gebieden is het beperken van de belasting door stikstofneerslag (depositie) een van de benodigde condities om het instandhoudingsdoel en - op landelijk gebied - de gunstige staat van instandhouding te behalen. Teveel stikstof leidt tot verzuring en vermesting en daarmee een vermindering van de biodiversiteit (zie afbeelding). In bijlage 1 vindt u een kernschets van de gebieden.

In deze notitie staan de kaders/uitgangspunten en opgaven voor onze gebiedsgerichte aanpak stikstof. Het zijn eerste richtinggevende keuzes waarmee we als provincie de stikstofaanpak in Drenthe vormgeven en die tot Drentse gebiedsplannen¹ moeten leiden. Een aanpak die we werkenderwijs aanvullen en bijsturen wanneer de ontwikkelingen daarom vragen.

1 Met een gebiedsplan bedoelen we het gebiedsplan dat voldoet aan het amendement van Futselaar en De Groot in het kader van de vaststelling van de Wsn (zie bijlage 5).

Context/vertrekpunt

Coalitieakkoord 'Drenthe, mooi voor elkaar'

Bij het opstellen van het coalitieakkoord was nog niet bekend dat er een andere stikstofaanpak nodig is. We leggen waar mogelijk een relatie met de doelen uit het akkoord.

- Ruimte bieden en richting geven in lijn met onze Omgevingsvisie. Bij onafwendbare uitdagingen zoals klimaatverandering, de verduurzaming van de energievoorziening en nu ook stikstof zoeken we het midden tussen het versterken van natuur en biodiversiteit en het behouden van een aantrekkelijk ondernemersklimaat.
- Combineren van verschillende functies zoals water, duurzame landbouw, natuur, vrijetijdseconomie, energie en klimaat is van belang.
- Landbouw blijft voor Drenthe een belangrijke pijler in het kader van landschap, werkgelegenheid en (voedsel)productie. We zetten in op een toekomstgerichte landbouw, waarbij de transitie naar de kringloop-/circulaire landbouw ook moet bijdragen aan stikstofreductie.
- Zorgvuldig omgaan met ons water is nodig om onze waterkwaliteit op peil te houden en de Kaderrichtlijn Water-doelen te halen. Daarnaast zijn hydrologische maatregelen essentieel voor het herstel van onze kwetsbare natuur.
- Er is een goede balans tussen mobiliteit en leefomgeving, waarbij we kansen benutten om het verkeer slim en schoon te maken. We experimenteren met innovatieve, duurzame oplossingen en nieuwe technologie. Dit heeft een positief effect op zowel de CO₂- als stikstofuitstoot.
- Proeftuin voor innovatieve duurzame energieopwekking en verduurzaming. Initiatieven steunen we, oplossingen faciliteren we ook met betrekking tot stikstofreductie.

Het gaat om het maken van slimme, duurzame keuzes die enerzijds leiden tot natuurherstel en die anderzijds een aantrekkelijk ondernemersklimaat waarborgen en de leefbaarheid van het landelijk gebied op peil houden. Dit vraagt een gezamenlijke aanpak met betrokkenen in Drenthe. Mooi voor elkaar, in de wetenschap dat niet alles overal kan, zoals het Adviescollege Stikstofproblematiek (commissie Remkes) al uitsprak.

Landelijke aanpak stikstof

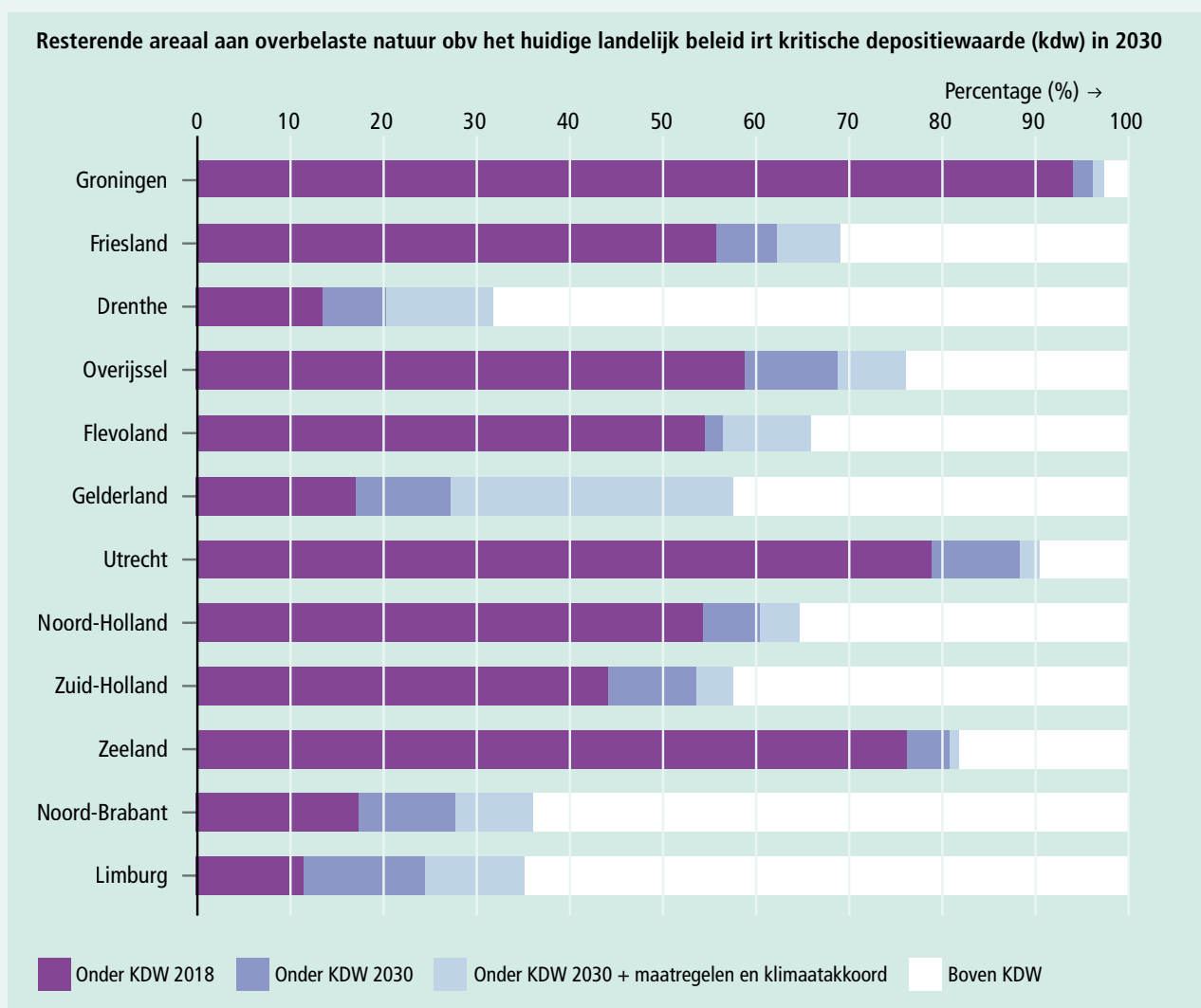
Het Rijk is systeemverantwoordelijk voor het natuurbeleid en staat primair aan de lat voor de reductie-opgave voor stikstof. In de afgelopen maanden is op rijksniveau de nieuwe Wet stikstofreductie en natuurverbetering (Wsn) tot stand gekomen. Deze wet is in december 2020 behandeld in de Tweede Kamer en inmiddels aangenomen.

Relevant zijn o.a. de omgevingswaarden die de wet introduceert voor 2025, 2030 en 2035 (zie bijlage 2). De in de Wsn opgenomen omgevingswaarden gelden als resultaatverplichting voor het Rijk. Die resultaten hoeven niet per gebied te worden behaald, maar gemiddeld over Nederland. In de volgende grafiek vindt u de omgevingswaarden die bepalend zijn voor de opgave van de provincies tot 2030.

Het maatregelenpakket voor de aanpak van stikstof voorziet in het landelijk beschikbaar stellen van een bedrag van 5 miljard euro voor zowel de natuurherstel- als bronmaatregelen (Kamerbrief 24 april 2020).

De stikstofaanpak vraagt in de basis om een landelijke en generieke aanpak; alleen door het verminderen van de ‘stikstofdeken’ over Nederland kunnen we de stikstofneerslag naar een niveau terugbrengen waarbij de beschermde natuur kan gedijen. Het Rijk is daarom primair aan zet voor het vlottrekken van de problematiek.

Situaties en gebieden verschillen echter van elkaar en vragen een eigen benadering, samenwerking en maatwerk. Er is daarom, naast de landelijke en generieke maatregelen, een stikstofaanpak nodig op gebiedsniveau. De uitspraak van de Raad van State in de zaak ‘Logtsebaan’ (januari 2021) geeft daarvoor een extra argument: een verzoek om intrekking van een vergunning kan alleen worden geweigerd wanneer er een gedegen gebiedsplan ligt. Provincies voeren hierop de regie.

Uit bovenstaande figuur blijkt dat Drenthe, Noord-Brabant en Limburg de grootste opgave hebben om te voldoen aan de in de Wsn opgenomen omgevingswaarden.

Specifieke opgave voor Drenthe

Provincies hebben de rol om in een gebiedsgerichte aanpak een punt op de 'i' te zetten. Daarnaast hebben zij o.a. een verantwoordelijkheid bij het behalen van de instandhoudingsdoelen voor de verschillende Natura 2000-gebieden en zijn zij vergunningverlener, toezichthouder en handhaver voor de Wet natuurbescherming. In bijlage 3 vindt u de provinciale rollen uitgewerkt.

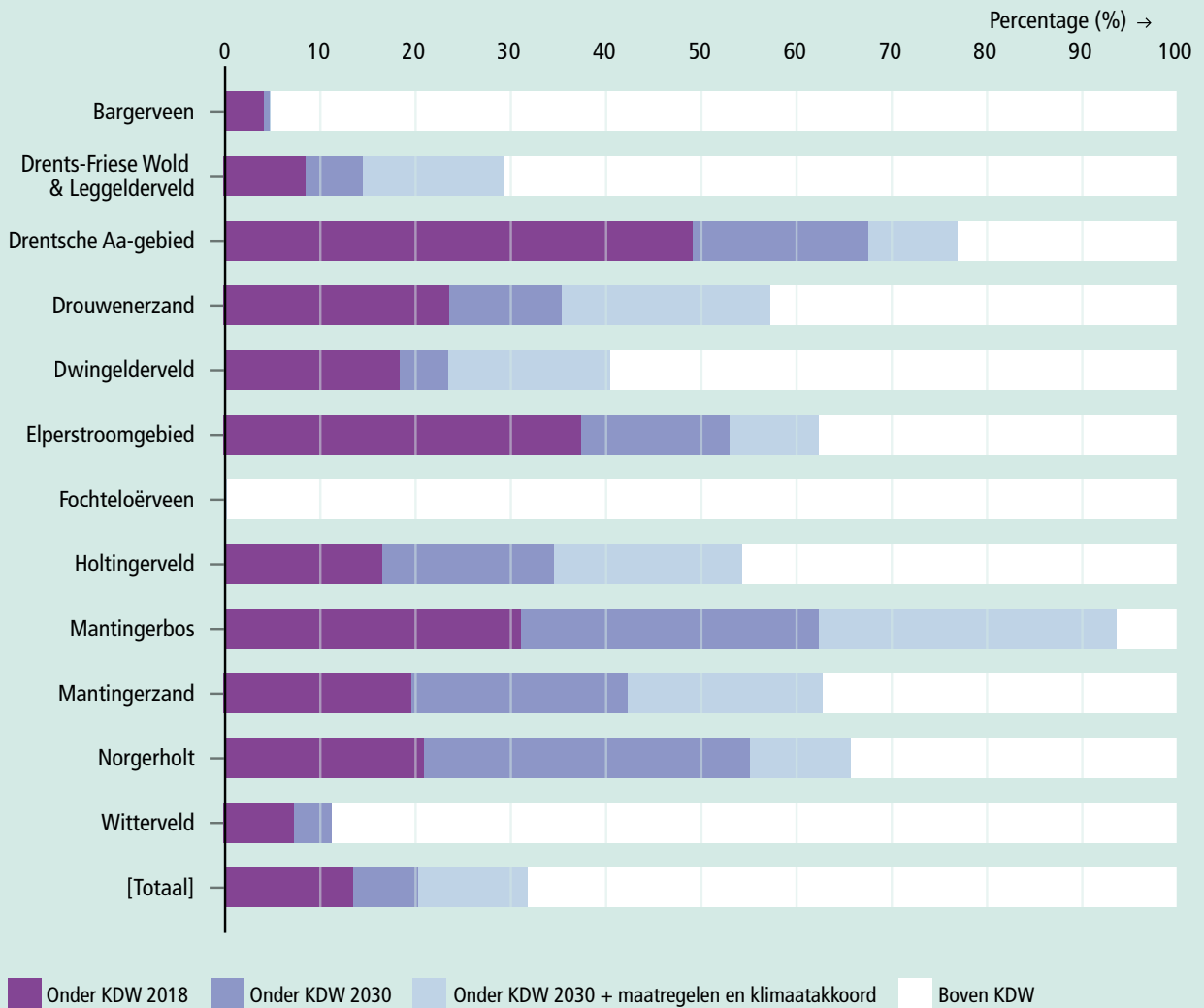
Drenthe kent veel zeer stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Deze zullen lang met een overmaat aan stikstofdepositie te kampen hebben, ook als we maximaal inzetten op het verminderen ervan (zie figuur hiervoor).

Met onze stikstofaanpak willen we:

- de mogelijkheden onderzoeken om nieuwe ontwikkelingen op gang te brengen zonder natuur extra te schaden (6.3 Habitatrichtlijn, verder HR).
- een veerkrachtige natuur in stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden realiseren (6.1, 6.2 HR).
- bijdragen aan een daling van de stikstofdepositie, eventueel aanvullend op of vervangend aan de bronmaatregelen van het Rijk (6.1 en 6.2 HR).

De omvang van de opgave verschilt ook binnen Drenthe aanzienlijk van gebied tot gebied. Dat blijkt als we de stikstofreductie laten zien die wordt bereikt met de Wsn tot 2030 voor de Drentse gebieden:

Resterende areaal aan overbelaste natuur op basis van het huidige landelijk beleid in relatie tot de kritische depositiewaarde (kdw) in 2030.

Onze aanpak rust op drie pijlers:

- Verminderen van de stikstofdepositie
- Versterken natuur
- Creëren van ontwikkelperspectief

1. Verminderen van de stikstofdepositie

Er moet minder stikstof in de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden in Drenthe terechtkomen om de habitattypen in goede staat van instandhouding te brengen. Voor Drenthe zijn landbouw en het buitenland de grootste bronnen van stikstofdepositie (zie ook bijlage 2). Uit de IPO gegevensanalyse gaat blijken waar de depositie precies vandaan komt. In de Kamerbrief van 24 april 2020 over de Structurele aanpak stikstof en in het advies van het Adviescollege Stikstofproblematiek wordt een onderscheid gemaakt tussen generieke maatregelen en gebiedsgerichte maatregelen.

Generieke maatregelen

De generieke maatregelen zijn de verantwoordelijkheid van het Rijk. Zo is de maximumsnelheid op snelwegen overdag tot 100 km/u teruggebracht. Voor de landbouwsector worden subsidie-regelingen opengesteld voor het verduurzamen van stallen. Deze instrumenten sluiten aan op provinciaal beleid.

Het Rijk heeft daarnaast twee miljard euro uitgetrokken voor emissiereducerende stikstof-maatregelen. Het gaat onder andere om de eerste tranche van de aankoopregeling (er komen er in totaal drie), die vorig jaar door LNV beschikbaar is gesteld. In 2021 wordt een volgende beëindigingsregeling opengesteld.

Ook voor andere sectoren zet het Rijk middelen en maatregelen in. Onlangs maakte de minister geld vrij voor het verduurzamen van de binnenvaart. Tevens wordt naar de toepassing van walstroom bij schepen gekeken. Een totaaloverzicht van de huidige maatregelen staat in onderstaand schema.

Maatregelen van het Rijk ten behoeve van stikstofreductie

Provinciaal maatwerk

Het terugdringen van de lokale stikstofdepositie vraagt om maatwerk, gericht op bedrijven en infrastructuur in en rond natuurgebieden. Er zijn gebiedsgerichte maatregelen nodig met regionale regie, mede uitgevoerd door de provincie. Ook omdat de maatregelen effect hebben op andere provinciale doelstellingen (bijvoorbeeld voor een goede leefomgeving, waterkwaliteit), nabijgelegen bedrijven of gebieden. De gebiedsgerichte aanpak heeft ook betrekking

op zogenaamde ‘piekbelasters’. Dat zijn bronnen die in hun eentje verantwoordelijk zijn voor een onevenredige belasting op een nabijgelegen Natura 2000-gebied².

In en rondom de Natura 2000-gebieden wordt bekeken welke maximale depositie past bij de instandhoudingsdoelen voor de gebieden, met hoge kwaliteit aan beheer van de gronden in die gebieden. De doelstelling is om de depositie zo ver mogelijk terug te brengen tot dit niveau. Hierbij wordt gekeken welke bijdrage aan de reductie vanuit de gebiedsgerichte aanpak aan de bronmaatregelen van het Rijk haalbaar en betaalbaar is, gezien de aard en omstandigheden van de omliggende bedrijven. Provinciale bronmaatregelen kunnen gebiedsgericht zijn, maar mogen ook provinciaal generiek worden doorgevoerd. Drenthe kijkt met name naar gebiedsgerichte mogelijkheden. De zogenaamde ‘overgangszones’ – gebieden om de Natura 2000-gebieden heen – zijn dan het meest in beeld. Per sector zijn verschillende maatregelen mogelijk.

Landbouw

- Verduurzaming van bedrijven, met kansen via het programma Toekomstgerichte Landbouw en de agenda Duurzame Melkveehouderij Drenthe. Denk bijvoorbeeld aan:
 - het extensiveren van de bedrijfsvoering (meer beweiden, het ontplooiën van nevenactiviteiten of een ander bedrijfsmodel etcetera).
 - innovatieve oplossingen (nieuw stalsysteem, uitrijden of opslag van mest, luchtwassers, ander ruwvoer, robuuster gewas etcetera).
- Verplaatsing van een bedrijf naar een andere locatie (op basis van vrijwilligheid).
- Aankoop- en/of bedrijfsbeëindiging.

Voor de ‘regeling gerichte opkoop’ stelt het kabinet 350 miljoen euro beschikbaar aan de provincies. De eerste tranche van 100 miljoen euro is opengesteld en wordt medio 2021 gerealiseerd. Doordat de provincie in bepaalde gebieden gericht veehouderijen kan aankopen, komt er binnen dat gebied ruimte vrij voor natuurherstel en ontwikkelingen. Zo wordt gewerkt aan natuurherstel en ontstaat tegelijkertijd meer ruimte voor blijvende agrariërs in dat gebied en voor andere ontwikkelingen. Bovendien worden agrariërs die willen stoppen op deze manier in staat gesteld om hun bedrijf te beëindigen.

Mobiliteit

Heel lokaal kan wegverkeer een significante invloed op instandhoudingsdoelen in Natura 2000-gebieden hebben. Dit is met name het geval wanneer de weg dóór het Natura 2000-gebied loopt. We brengen in beeld wat de effecten zijn van eventuele snelheidsverlagingen van provinciale wegen in en direct rondom Natura 2000-gebieden. Overigens zorgt het landelijke ‘Schone lucht akkoord’ op termijn voor een verlichting van de stikstofdepositie vanuit verkeer op onze Natura 2000-gebieden.

Industrie

NO_x, als primair stikstofproduct van de industrie, vooral staalindustrie, chemie en raffinage, vervliegt en leidt pas over grote afstanden tot depositie (zie bijlage 4). Het aanpakken van industriële stikstofuitstoot is vooral het aanpakken van de stikstofdeken die over ons land ligt. Hiervoor is landelijke inzet zinvol. Voor de gebiedsverkenningen brengen we de invloed van alle stikstofbronnen in beeld. We onderzoeken of en zo ja, welke emissiereductie vanuit deze bronnen reëel is tegen welke kosten en wat dit gebiedsgericht kan opleveren.

2 Er is geen officiële definitie van de term ‘piekbelaster’, met als gevolg dat het gebruik van dit begrip verwarring kan geven. Omdat het desondanks veel wordt gehanteerd, gebruiken we de term hier.

Bouw

De bouwsector is een relatief kleine bron van emissie en depositie (primair NO_x). De bouw is goed gebiedsgericht te benaderen en te vergunnen. Veelal is de inzet dat bij bouwprojecten intern gesaldeerd wordt óf dat bouwers dusdanige innovaties toepassen dat bouwprojecten zelf tot geen of vrijwel geen depositie leiden. De grootste oplossingsrichting ligt in de verdere elektrificatie van bouwprocessen. De inzet van de provincie is om met de bouwsector te zoeken naar mogelijkheden waarop bouwprojecten kunnen doorgaan.

Buitenland

Een bijzonder aspect is dat Drenthe als grensprovincie veel te maken heeft met buitenlandse depositie. Het Interprovinciaal Overleg heeft de minister gevraagd zich in te zetten voor de verlaging van de depositiebijdrage vanuit het buitenland. In het bijzonder is dit voor Drenthe van belang in de regio rond het Bargerveen. We kunnen als land het buitenland in dit dossier overigens niet 'de maat nemen'; er gaat veel meer stikstof vanuit Nederland de grens over dan er naar ons toekomt. Dit gegeven krijgt een plek in de gebiedsverkenning voor het Bargerveen.

Uitgangspunten verminderen stikstofdepositie:

- De aanpak van de stikstofopgave in Drenthe wordt vormgegeven binnen de kaders van de Wsn. Dat betekent o.a. dat het Rijk aan de lat staat om de benodigde bronmaatregelen te nemen voor het behalen van de omgevingswaarden voor 2025, 2030 en 2035. De belangrijkste rol van de provincie is om die bronmaatregelen zo nodig naar lokaal maatwerk te vertalen en/of te vervangen door maatregelen die in Drenthe beter uitpakken.
- In de Wsn wordt vastgelegd dat provincies via gebiedsplannen aangeven welke bijdrage zij leveren aan het behalen van de omgevingswaarden in 2025, 2030 en 2035. Wij onderzoeken in die plannen onze mogelijkheden op inhoud en financiën. Hieruit kunnen we onder andere:
 - komen tot maatregelen in de plaats van de bronmaatregelen die het Rijk neemt (via het 'Right to challenge', waarmee de provincie ook juridische resultaatverplichtingen op zich neemt);
 - concluderen dat aanvullende bronmaatregelen nodig zijn (bijvoorbeeld gerichte aankopen of duurzaamheidsmaatregelen) voor het bereiken van de instandhoudingsdoelen en/of het kunnen lostrekken van nieuwe ontwikkelingen;
 - voorstellen om aanvullende herstelmaatregelen te nemen bovenop het Programma Natuur.
- Het gaat hier om maatregelen in het kader van instandhouding en behoud (6.1, 6.2 HR).
- De gezamenlijke opgave kan alleen worden behaald als alle betrokken sectoren meewerken aan oplossingen. Het gaat dan onder andere om landbouw, industrie, MKB, woningbouw en verkeer.
- Draagvlak is nodig om tot resultaten te komen. Tegelijkertijd vraagt dit dossier om het pakken van gezamenlijke verantwoordelijkheid van sectoren.
- Voor het Fochteloërveen, Drents-Friese Wold & Leggelderveld, Holtingerveld zoeken we afstemming met onze buurprovincies.

2. Versterken natuur

Essentie programma Natuur

Vermindering stikstof	Verbetering natuur	Meer natuurinclusief areaal
<ul style="list-style-type: none"> • Generieke aanpak bronnen • Gebiedsgerichte maatregelen 	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeringsprogramma natuur 	<ul style="list-style-type: none"> • Agenda natuurinclusief
2 mld Kamerbrief 24/4 Opkoopregeling	3 mld Kamerbrief 24/4	Ruimtelijke verkenning
	SPOOR 1: 1a - Optimalisering; NNN/N2000 1b - Verbeteren kwaliteit buiten NNN/N2000	SPOOR 2: Natuurinclusieve samenleving
Programma Natuur		

Met het Programma Natuur werken Rijk en provincies de komende jaren aan het verder versterken en verbeteren van de natuur. Door de natuur robuuster te maken, kan deze beter ‘tegen een stootje’. Dat is een belangrijke stap richting de afgesproken nationale doelen (100% VHR-doelbereik in 2050) en het bevorderen van een gunstige staat van instandhouding van alle soorten en habitattypen onder de VHR.

Spoor 2 van het programma behelst daarnaast een goede basiskwaliteit van de natuur, binnen én buiten natuurgebieden. Hierin bevorderen we een natuurinclusieve samenleving voor algeheel biodiversiteitsherstel.

Drenthe geeft invulling aan het Programma Natuur via uitvoering van het Programma Natuurlijk Platteland. Dit programma wordt zo nodig aangevuld met maatregelen die in de gebiedsgerichte aanpak naar voren komen.

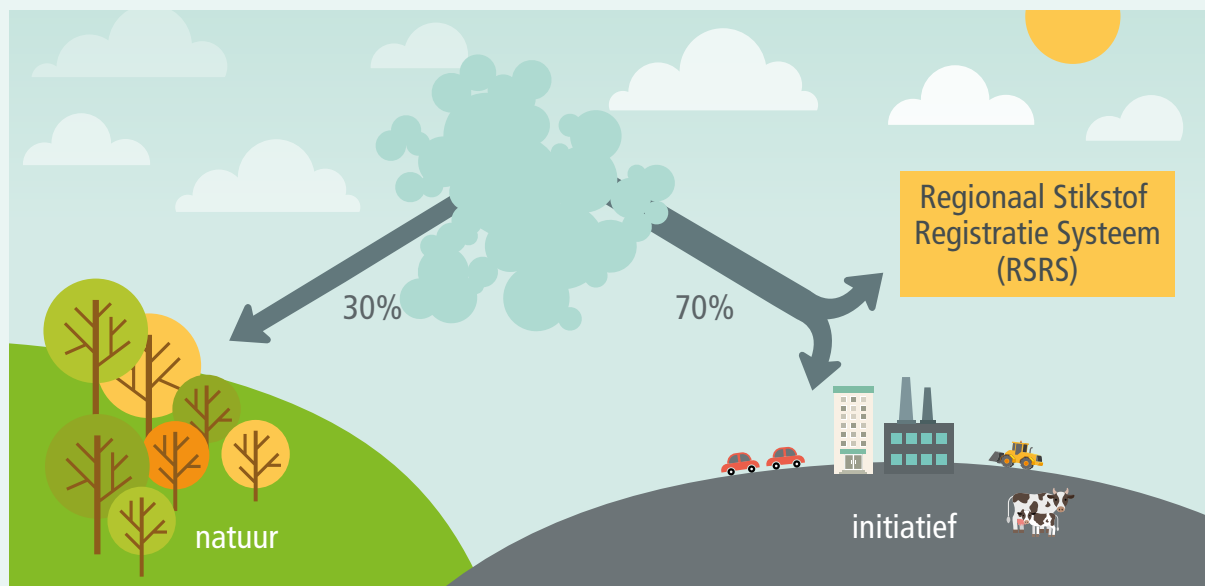
Uitgangspunten versterken natuur:

- De provincie Drenthe heeft in het Programma Natuurlijk Platteland vastgelegd welke voormalige PAS-herstelmaatregelen we wanneer en hoe gaan uitvoeren. Over deze maatregelen en de maatregelen die zijn vastgelegd voor het Programma Natuur zijn afspraken gemaakt met het Rijk. De gebiedsgerichte aanpak kan leiden tot aanvullende herstelmaatregelen. Deze kunnen, mits financieel gedekt, via de gebiedsgerichte aanpak aan het Programma Natuurlijk Platteland worden toegevoegd voor de realisatie.
- De beheerplannen voor de twaalf stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden zijn uitgangspunt bij het opstellen van de gebiedsgerichte aanpak stikstof. Deze beheerplannen bevatten onder andere de instandhoudingsdoelen (behoud/uitbreiding, kwantitatieve en kwalitatieve opgave en de kritische depositiewaarden voor habitattypen). Bij het tot stand komen van de gebiedsgerichte aanpak stikstof wordt rekening gehouden met relevante nieuwe ontwikkelingen, zoals effecten van herstelmaatregelen, resultaten van monitoring en onderzoek of resultaten van veldbezoeken.
- De berekeningen van stikstofdepositie op stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden worden gemaakt met wettelijk vastgestelde en wetenschappelijk gevalideerde data en instrumenten.

3. Creëren van ontwikkelperspectief

Er zijn verschillende manieren waarop ontwikkelingen in de huidige situatie gefaciliteerd worden:

- Intern salderen (binnen de bestaande rechten van bedrijven, mogelijk zonder vergunning sinds de uitspraak van de Raad van State op 20 januari 2021).
- Extern salderen, deels opengesteld in Drenthe (door rechten van het ene bedrijf in te zetten voor uitbreiding van het andere bedrijf). Dit draagt ook bij aan het behalen van instandhoudingsdoelen.

- ‘Verleasen’, het tijdelijk gebruiken van ongebruikte stikstofrechten van andere bedrijven (niet opengesteld in Drenthe).
- Stikstofregistratiesysteem (landelijk en/of regionaal, te vullen vanuit o.a. extern salderen). Dit systeem moet vooral de zogenaamde ‘microdeposities’ gaan faciliteren. Het gaat dan om ontwikkelingen die elk op zich niet of nauwelijks bijdragen aan de stikstofdepositie in Natura 2000-gebieden. Rijk en provincies willen hiervoor via dit systeem een gezamenlijke reservering doen.
- ADC toets (vergt een groot openbaar belang, afwezigheid andere mogelijkheden van realisatie en compenserende maatregelen), is een juridisch ingewikkelde route.
- Vergunningverlening op basis van een ecologisch passende beoordeling c.q. voor die ontwikkelingen die instandhoudingsdoelen niet negatief beïnvloeden.

Naast bovenstaande blijft de provincie via het IPO aandringen op het versneld legaliseren van PAS-meldingen. Dat zijn activiteiten die onder het PAS met het doen van een melding vrijgesteld waren van een vergunningplicht, maar dat nu niet meer zijn door de PAS-uitspraak van de Raad van State. Het Rijk regelt de ruimte hiervoor via bronmaatregelen. Dit gaat ook op voor vrijstellingen in het oude regiem en onvergunde activiteiten, die vergunningplichtig zijn geworden.

Gebiedsgerichte aanpak Drenthe

Om de doelen binnen hiervoor behandelde drie pijlers te bereiken, zetten we in op een gebiedsgerichte aanpak met als uitgangspunten:

- We leveren gebiedsgericht maatwerk bij het reduceren van de stikstofdepositie in stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden (6.1, 6.2 HR).
- We dragen bij aan een daling van de stikstofdepositie, eventueel aanvullend op of vervangend aan de bronmaatregelen van het Rijk (6.1 en 6.2 HR).
- We realiseren een veerkrachtige natuur in stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden (6.1, 6.2 HR).
- We onderzoeken de mogelijkheden om nieuwe ontwikkelingen mogelijk te maken zonder natuur te schaden (6.3 HR). Dit zou kunnen door bij te dragen aan het Regionaal Stikstofregistratiesysteem.
- Bij het vormgeven van de gebiedsgerichte aanpak kijken we primair naar de Natura 2000-gebieden zelf en hun nabije omgeving ('overgangszone'). Binnen deze zone slaat het overgrote deel van de stikstof neer.
- We willen vanuit de inzet voor de stikstofopgave op gebiedsniveau koppelingen maken met overige provinciale opgaven (toekomstgerichte landbouw, waterdoelen, klimaatopgave etc.), in lijn met het coalitieakkoord.

In bijlage 2 'Verkennen van de opgave' vindt u de opgave uitgewerkt.

Stap 1: Gebiedsverkenningen – looptijd tot medio 2021

Voordat we de opgave en aanpak in Drenthe kunnen bepalen, moet de feitelijke situatie per gebied duidelijk zijn. We willen bereiken dat, wanneer het maken van keuzes aan de orde is, we het eens zijn over de gegevens waarmee we werken. Daarbij blijven de al gemaakte afspraken over natuurherstel in het Natuurpact en het Programma Natuur gelden. In de gebiedsverkenningen:

- verzamelen we relevante beleidsstukken, zoals de Natura 2000 beheerplannen, om te zien welke processen er lopen en welke afspraken al zijn gemaakt;
- inventariseren we per gebied hoe het staat met de natuur (aangewezen habitattypen en leefgebieden, inclusief benoemen wettelijke uitbreidingsdoelen);
- brengen we in beeld waar de stikstof vandaan komt;
- maken we inzichtelijk welke invloed van de directe omgeving op de Natura 2000-gebieden uitgaat;
- brengen we de sinds vaststelling van de diverse beheerplannen opgedane nieuwe inzichten in beeld (resultaten monitoring en onderzoek);
- geven we een overzicht van uitgevoerde herstelmaatregelen voor het gebied en hun effecten;
- geven we een overzicht van verder voorziene herstelmaatregelen voor het gebied;
- brengen we de voorziene stikstofreductie tot 2030 in beeld en de bijdrage die dat levert aan het halen van de kritische depositiewaarden voor de stikstofgevoelige natuurtypen;
- onderzoeken we welke ruimte nodig is voor voorzienbare ontwikkelingen tot 2030.

Bouwstenen gebiedsverkenning

Ook in IPO-verband verrichten we diverse analyses, die linken aan de gebiedsverkenningen. Met de uitvraag Lokaal Doelbereik krijgen provincies bijvoorbeeld een actueel beeld van de stand van zaken van de instandhoudingsdoelen. Het is belangrijk dat de gebiedsverkenningen en onze reactie in het kader van het Lokaal Doelbereik een gelijk beeld geven.

De verkenningen zijn nadrukkelijk niet bedoeld om keuzes te maken, maar vormen de basis om in een volgende fase gebiedsagenda's op te stellen.

Eindproduct Gebiedsverkenningen

Factsheet per gebied, waarin staat wat we al weten en welke aanvullende gegevens nog nodig zijn.

Stap 2: Agendavorming – looptijd tot medio 2022

In deze fase maken we op basis van de verzamelde kennis en het opgedane inzicht de daadwerkelijke beleidskeuzes. Voor elk gebied wordt in samenwerking met de gebiedspartners een agenda opgesteld waarin we in beeld brengen:

- welke herstelmaatregelen we 'binnen en/of buiten' (overgangszones) de bestaande natuur denken te moeten nemen om de instandhoudingsdoelen te realiseren, eventueel naast de al geplande natuurherstelmaatregelen;
- met welke belanghebbende partijen in een gebied samengewerkt moet worden (financiering van deze maatregelen is vervolgens een eigenstandige kwestie);

- of en zo ja, welke bronmaatregelen we willen nemen aanvullend op die van het Rijk en in welk kader (6.1, 6.2 of 6.3 HR), o.a. het instrument van aankopen heeft hier een plek;
- hoe en met welke andere opgaven we koppelen bij uitvoering van de gebiedsagenda;
- wat de kosten en randvoorwaarden zijn voor uitvoering van de gebiedsagenda en hoe we de mogelijkheden tot dekking van de kosten zien;
- hoe we gaan monitoren en bijsturen.

De maatregelen die vanuit Programma Natuurlijk Platteland inclusief het Programma Natuur worden voorzien voor de gebieden kunnen ter informatie worden meegenomen in de agenda's voor het totaaloverzicht.

Eindproduct agendavorming

Gebiedsagenda per gebied met daarin verwoord (1) de maatregelen voor het doelbereik van de instandhoudingsdoelen (natuurherstel), (2) de provinciale bijdrage aan de wettelijke omgevingswaarden c.q. (eventuele) (aanvullende of vervangende) bronmaatregelen, (3) hoe we met ontwikkelingen willen omgaan en (4) een overzicht van kosten en dekkingsmogelijkheden. De gebiedsagenda's stemmen we af met onze partners en worden gezamenlijk voorgelegd aan Provinciale Staten en het Rijk over de voorgestelde maatregelen en daarbij behorende middelen.

Stap 3: Uitvoering en bijsturing – looptijd 2021-2030

De gebiedsagenda's moeten in deze fase worden geborgd en uitgevoerd. Het borgen van de plannen gebeurt in de beheerplannen voor de desbetreffende Natura 2000-gebieden. In deze uitvoeringsfase:

- hechten we de uitvoering van de gebiedsagenda's af;
- voeren we de afspraken over monitoring en bijsturing uit;
- koppelen we met landelijke monitoringslijnen en met de verdere provinciale inspanningen;
- maken we afspraken over de vertaling van de Gebiedsagenda's naar de beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden.

We sluiten voor de uitvoering van de gebiedsplannen zo veel mogelijk aan bij bestaande netwerken. Dit betekent onder andere dat gekeken wordt naar het Programma Natuurlijk Platteland voor het uitvoeren van eventuele extra herstelmaatregelen en dat afgestemd wordt met andere sectoren.

Ook op het vlak van monitoring sluiten we aan bij bestaande werkwijzen. Dit betekent dat voor het monitoren van uitvoering van herstelmaatregelen wordt gekeken naar het Programma Natuurlijk Platteland. De effecten van herstelmaatregelen en voortgang van het bereiken van instandhoudingsdoelen wordt via de Drentse Natuuranalyses (DNA) gemonitord. Het Rijk is primair aan zet om de effecten van bronmaatregelen te monitoren. Wanneer we zelf bronmaatregelen nemen, monitoren we de effecten. Voor monitoring van vergunningverlening wordt gewerkt aan een stikstofregistratiesysteem. Dit wordt nog verder ingevuld en ingericht.

Eindproduct Uitvoering en bijsturing

Gebiedsplan per gebied.

Leefbaarheid

We vinden het, naast de hierboven beschreven aanpak op de drie pijlers, van belang om ook stil te staan bij de sociaaleconomische aspecten van de stikstofaanpak. Het Drentse platteland is een goede plek om te wonen, te leven en te ondernemen. De mogelijkheid om op het platteland je brood te verdienen moet blijven bestaan. Natuur is daarbij van belang, voor recreanten en ondernemers in de vrijetijdseconomie, maar ook voor boeren die zich op dit gebied ontplooiën. Het is lang niet altijd mogelijk om initiatieven die met extra stikstofbelasting gepaard gaan te faciliteren. Dit treft alle emissievooroorzakende sectoren, bijvoorbeeld woningbouw en industrie, en zeker ook agrariërs, van wie velen al jaren vol overtuiging werken aan verduurzaming. Velen hebben hun stikstofuitstoot al teruggebracht. Zo'n 250 bedrijven doen mee aan het door de provincie met partners ingezette verduurzamingstraject 'Duurzame Melkveehouderij Drenthe'.

De problemen vanwege de met stikstof overbelaste natuur en dientengevolge vergunningverlening kunnen de leefbaarheid van het platteland raken, waarbij in eerste instantie vele bedrijven kunnen worden geraakt. Daarnaast heeft dit mogelijk zijn uitwerking op de omgeving; voorzieningen kunnen verdwijnen, panden komen leeg te staan en het gevaar van toenemende criminele activiteiten in het buitengebied dreigt.

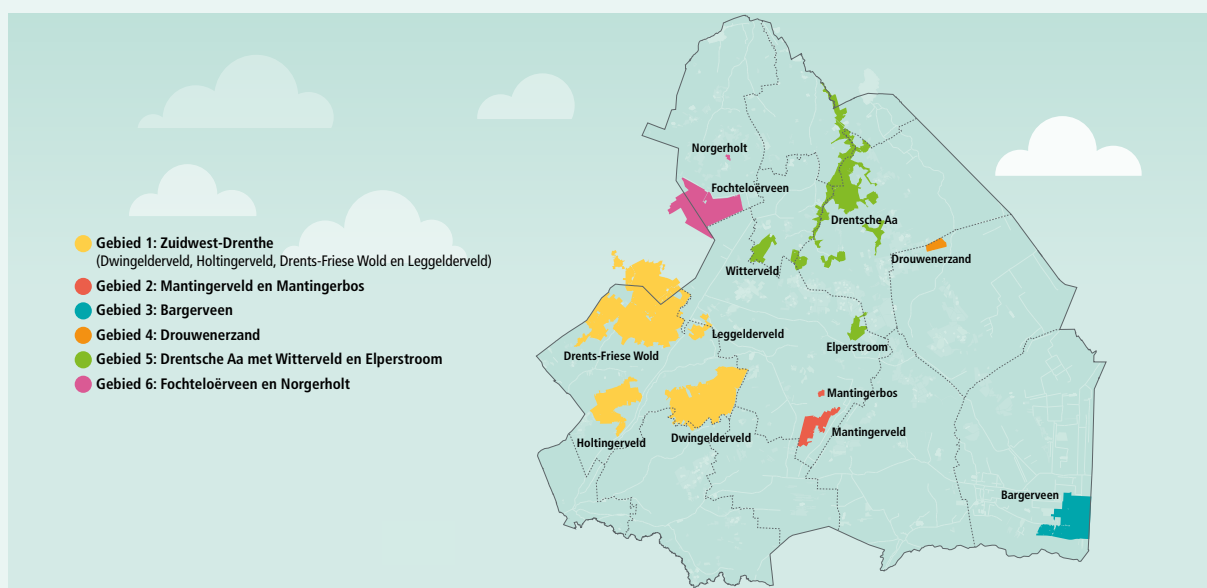
We zijn ons bewust van de rol die de provincie heeft bij het in stand houden van de leefbaarheid van het platteland. Waar het uiteindelijk om gaat is, dat we met de gebiedsgerichte aanpak duidelijkheid bieden en een helder perspectief. De commissie Remkes schreef het eindadvies 'Niet alles kan overal'. In de gebiedsgerichte aanpak voor de twaalf Drentse Natura 2000-gebieden moet helder worden wat een reëel toekomstperspectief is voor het gebied en haar omgeving. Hierbij zoeken we de samenwerking met gemeenten en maken we de koppeling met onze eigen programma's, zoals de Sociale Agenda.

Werkwijze/governance

Voor een succesvolle aanpak zijn het Rijk, de Drentse overheden, sectoren en belangenhartigers allemaal nodig. Alleen samen kunnen we tot een effectieve en gedragen aanpak komen en de doelen bereiken, zowel vanuit de 'groene' kant als vanuit de economische kant. Inmiddels hebben wij goede ervaringen opgedaan met de Bestuurlijke Tafel Stikstof Drenthe, waaraan deelnemen: NMF Drenthe, Natuurmonumenten, VNO/NCW, Stichting Het Drentse Landschap, Drents Particulier Grondbezit (DPG), Landbouwcollectief (LTO Noord, DAJK, Farmers Defence Force), Staatsbosbeheer, Bouwend Nederland en MKB-Noord. Onze intentie is om langs deze weg tot gebiedsplannen te komen die op draagvlak vanuit de maatschappij kunnen rekenen.

Overleg en samenwerking

Indeling gebieden voor gebiedsverkenning

We werken daarbij langs de volgende wegen samen:

- Op provinciaal niveau (bestuurlijke tafel) delen we met de samenwerkingspartners en stakeholders de voortgang en ervaring in de gebieden en bespreken we relevante ontwikkelingen.
- Per gebied vinden gesprekken plaats om tot de beste oplossingen te komen. Hierin zitten bij het gebied en de opgaven betrokken vertegenwoordigende organisaties. Voor de gebiedsverkenningen (zie ook Stappenplan hiervoor) werken we met de hierboven opgenomen gebiedsindeling. Gemeenten en waterschappen betrekken we bij het opstellen van de gebiedsagenda's.
- Voor grensoverschrijdende gebieden stemmen we af met de provincie Fryslân. In IPO verband stemmen we af met alle provincies.
- Voor individuele bedrijven en inwoners worden bijeenkomsten georganiseerd.
- Op basis van voorgenomen maatregelen kunnen individuele belanghebbenden nodig zijn.
- Voor met name het gebied Bargerveen willen we bevorderen dat onze Duitse burens werken aan verlaging van de stikstofbelasting over de grens. Het Rijk is hiervoor aan zet.

Bij de gebiedsgerichte aanpak Stikstof wordt ook op landelijk niveau interbestuurlijk samengewerkt. De aanpak wordt op adaptieve werkwijze vormgegeven in gezamenlijkheid met Rijk en provincies waarbij de Vereniging Nederlandse Gemeenten, de Unie van Waterschappen en verschillende sectoren en belanghebbenden betrokken worden.

Communicatie

Communicatie en overleg met belanghebbenden spelen een cruciale rol in het stikstof-dossier en vormen dan ook een belangrijk onderdeel van de hierboven beschreven werkwijze. Complicerend is dat veel informatie pas gaandeweg beschikbaar komt. Daarnaast is het speelveld complex en zijn er veel ontwikkelingen van buitenaf die vragen om een doorvertaling naar de Drentse situatie. Juist hierom, en voor het realiseren van draagvlak voor de stikstofaanpak is het van belang om stakeholders en Provinciale Staten zo goed mogelijk te betrekken en te informeren. Per fase wordt bekeken welke stakeholders op welke manier betrokken worden (zie ook Samenwerking). Daarnaast wordt de huidige wijze van communiceren en betrekken van stakeholders voortgezet.

Globaal verloopt de communicatie via:

- bovengenoemde Bestuurlijke Tafel Stikstof Drenthe. Deze partners zijn betrokken geweest bij het opstellen van de bouwstenen die hierboven genoemd zijn en komen met regelmaat bij elkaar om de voortgang en ontwikkelingen te bespreken;
- het continueren en frequenter uitbrengen van digitale nieuwsbrieven voor een brede doelgroep;
- de website www.provincie.drenthe.nl/stikstof met alle benodigde basisinformatie, veel gestelde vragen en contactgegevens voor goede dienstverlening;
- het organiseren van bijpraatmomenten voor de Staten;
- het betrekken van stakeholders bij de gebiedsverkenningen, zoals reeds gedaan is bij twee pilots van gebiedsverkenningen;
- het betrekken van stakeholders bij de gebiedsagenda's, waaronder de Bestuurlijke Tafel Stikstof Drenthe en de bovengenoemde bestuurlijke partners;
- het betrekken/informeren van individuele belanghebbenden waar nodig.

Koppelkansen

Positief is dat Rijk en provincies los van de stikstofproblematiek al jaren werken aan een duurzame transitie van de landbouw. En dat niet alleen vanuit de opgave voor stikstof, maar breder. Ook vanuit bijvoorbeeld klimaat en energie, biodiversiteit en water. Aan die opgaven zijn middelen gekoppeld. Veel resultaten hiervan komen de instandhoudingsdoelen voor Natura 2000-gebieden ten goede.

De Kringloopvisie op de landbouw van het ministerie en het programma Toekomstgerichte Landbouw Drenthe met o.a. de Duurzame Melkveehouderij Drenthe stammen al van vóór de stikstofcrisis en sluiten er positief bij aan. Van het nieuwe Gemeenschappelijke Landbouwbeleid wordt verwacht dat het zal bijdragen aan innovatie en verduurzaming van de sector. Hetzelfde geldt voor de Europese 'Green Deal' – beiden zijn o.a. relevant, omdat de Drentse natuur met veel buitenlandse depositie te maken heeft. Door bronmaatregelen te combineren met natuur-inclusieve maatregelen slaan we twee vliegen in één klap. Zo brengen we de sector breed op een hoger plan.

Het Klimaatakkoord levert een wezenlijke bijdrage aan het behapbaar maken van de stikstofproblematiek. Dit op basis van de schattingen van de maatregelen, zoals verwoord in de brief van de minister van 24 april 2020. Gezien de veelheid van initiatieven in het landelijk gebied is het goed dat het Rijk weer meer aandacht geeft aan de wijze waarop alle ruimteclaims moeten worden ingepast.

Biodiversiteit kan ook buiten het Natuurnetwerk Nederland en Natura 2000-gebieden op aandacht rekenen. Binnen het programma Natuur loopt een tweede spoor waarin wordt gewerkt aan een agenda voor een 'Natuurinclusieve samenleving'. Verwacht mag worden dat als de natuur in het landelijk gebied beter op orde komt, dit positief is voor de doelen in Natura 2000-gebieden. Drenthe werkt verder aan de Agenda Boer-Burger-Biodiversiteit, waarvan positieve gevolgen voor het landelijk gebied worden verwacht, zowel qua soortenrijkdom als voor verduurzaming van de landbouw. Koppelkansen zullen zich vanuit de gebiedsgerichte aanpak stikstof met name voordoen in de overgangszones rondom de Natura 2000-gebieden.

Een andere positieve kant van het aanpakken van de stikstofproblematiek kan zijn dat het ondernemerschap stimuleert en daarmee nieuwe perspectieven opent. Met het aanpakken van de stikstofopgave stuwden we innovatie in onze provincie. De landbouw, industrie (best beschikbare technieken) en bouw (elektrificering) worden duurzamer. Dit levert technologie op waarmee we onze provincie als kennisexporteur kunnen profileren.

Middelen

Rijksmiddelen

Het kabinet geeft in de Wsn een stevige impuls aan het natuurbeleid. In een sterke natuur ligt immers de oplossing van het stikstofprobleem: een sterke natuur zorgt voor minder knelpunten bij het verlenen van nieuwe vergunningen. Met deze investering van 3 miljard euro zet het kabinet een belangrijke stap om het doel in 2030 te halen. De uitwerking volgt binnen het al behandelde gezamenlijke programma Natuur van kabinet en provincies. Het Rijk investeert verder, zoals beschreven, in totaal meer dan 2 miljard euro in bronmaatregelen.

Provinciale middelen

We dragen bij aan de stikstofaanpak via inzet van capaciteit. Hiervoor zijn met de Voorjaarsnota in 2020 middelen vrijgemaakt. Met deze gelden zullen wij deze aanpak financieren waarbij we onze ambities in lijn brengen met de financiële mogelijkheden. Bij de komende Voorjaarsnota bezien we opnieuw wat nodig is. Indien extra middelen nodig zijn, leggen we dat voor aan Provinciale Staten.

We beschikken daarnaast over middelen voor het realiseren van de energietransitie, voor Toekomstgerichte Landbouw en voor het realiseren van de Agenda Boer-Burger-Biodiversiteit, waarmee we proberen te zwaluwstaarten. Hetzelfde geldt richting klimaatadaptatie en waterkwaliteit.

Daarnaast zal in de loop van 2021 specifiek voor het uitvoeren van de maatregelen Programma Natuur in de provinciale begroting middelen worden opgenomen voor inzet van personeel, zowel bij de provincie als bij Prolander.

Risico's

We staan hier stil bij de risico's in het stikstofdossier die we op voorhand zien en die we monitoren:

- Juridische ruimte gering. Als eerste hebben we in de inleiding al gezien dat het dossier juridisch krappe marges kent. Het PAS is gesneuveld bij de Raad van State, maar daarvoor (in de jaren 2007-2011) ook al tal van provinciale beleidskaders alsmede een eerder Rijkskader. Juridische betrokkenheid bij het uitwerken van de beleidsopgave blijft dan ook van groot belang.
- Niet alles is overal mogelijk. Inhoudelijk is het belangrijkste risico dat ondanks het doorlopen van de juiste stappen c.q. behalen van de wettelijke omgevingswaarden het toch niet lukt om vergunningverlening weer op gang te brengen. Juist in Drenthe is dit risico groot, doordat we relatief veel stikstofgevoelige gebieden kennen waarvoor de kritische depositiewaarden ook met de doelen (omgevingswaarden) van het Wsn nog langjarig buiten bereik blijven. Dan is het een grote opgave om waar te maken dat typen en soorten in een goede staat van instandhouding geraken. In meer juridische termen: we hebben onze handen vol aan het voldoen aan de verplichtingen vanuit 6.1 en 6.2 VHR, waardoor de mogelijkheden om te werken aan 6.3 onduidelijk zijn. Dit kan economische groei belemmeren c.q. toestemmingsverlening bemoeilijken. Dit risico speelt het meest in de gebieden met habitattypen met de meest kritische depositiewaarden (Bargerveen, Fochteloërveen en Witterveld).
- Beperkte financiële ruimte. Het Rijk heeft voor de stikstofaanpak tot nu toe 5 miljard euro uitgetrokken – 3 miljard euro voor het programma Natuur en 2 miljard euro voor stikstofreductie. Het lijkt een groot bedrag, maar in relatie tot de provinciale stikstofopgaven is dit beperkt, zeker in Drenthe en in relatie tot de met het amendement van Futselaar/De Groot aangescherpte doelen. Als provincie hebben we al moeten indikken op de lijst van herstelmaatregelen voor de natuur die wij eerder opvoerden voor het programma Natuur.

Daarnaast kan het zijn dat:

- het Rijk haar omgevingswaarden niet haalt, waardoor vergunningverlening verder onder druk komt te staan;
- de uitwerking van de stikstofmaatregelen gevolgen hebben voor de leefbaarheid van het platteland;
- het draagvlak voor verduurzaming en voor natuur wordt aangetast, doordat we bronmaatregelen en/of herstelmaatregelen nemen die niet gepaard gaan met nieuwe perspectieven (vergunningverlening, etc.);
- de planning niet haalbaar is in relatie tot de weerbarstigheid van het dossier;
- de landelijke verkiezingen leiden tot een mogelijke verandering van rijksbeleid die continuïteit in de aanpak hindert;
- er onvoldoende kennis, capaciteit en expertise voorradig is. Het dossier vraagt veel inzet van personeel, vaak met specifieke expertise. We zien op dit moment bijvoorbeeld dat het vrij lastig is om ecologen te werven.

Spoorboekje

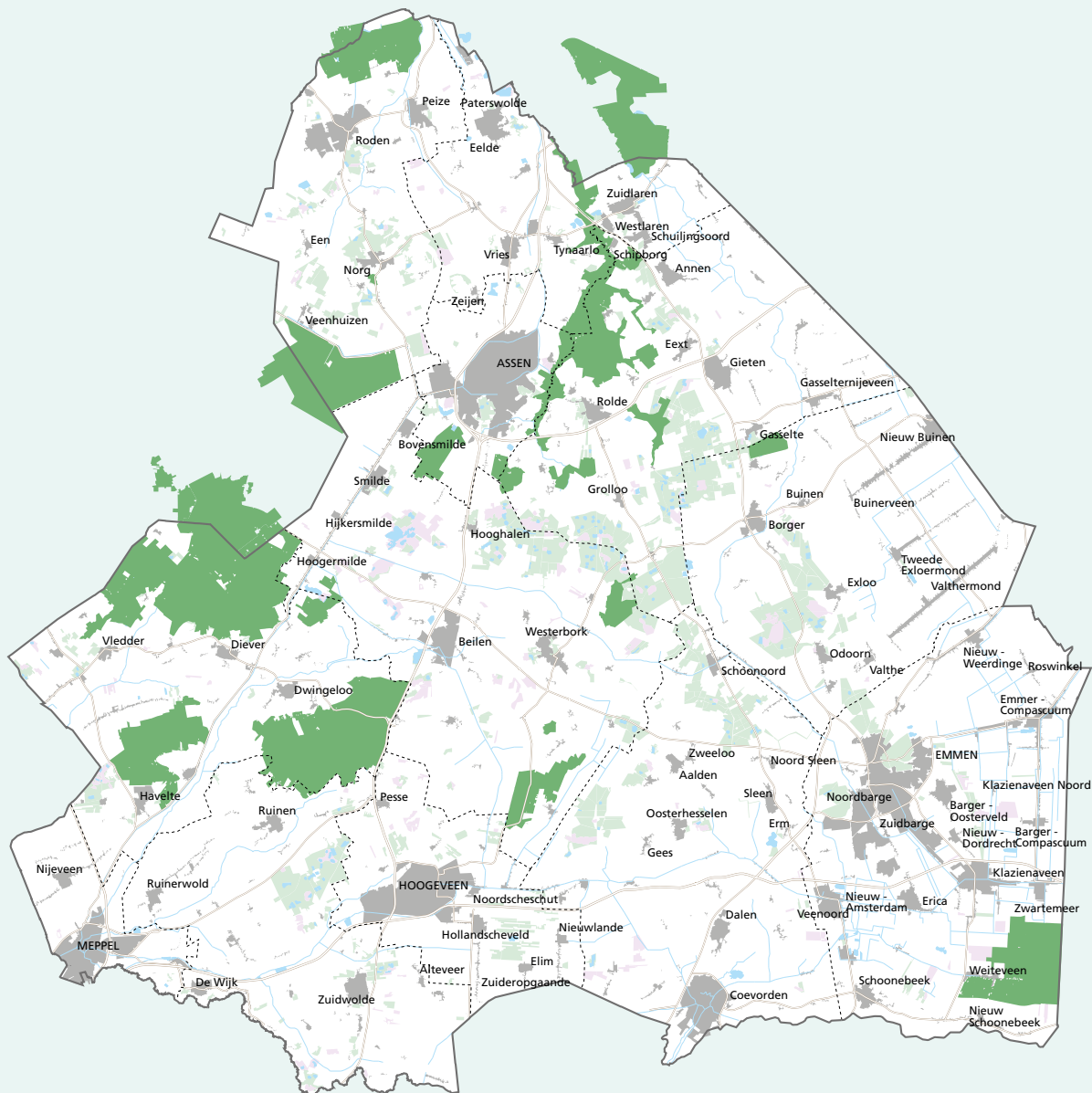
In het overzicht vindt u een aantal mijlpalen, beslismomenten en te verwachten stappen.

Wanneer	Wat	Wie
April	Vaststellen Koersdocument	PS
Voorjaar 2021	Besluit over openstellen extern salderen voor alle bedrijven	GS
2021	IPO Stikstofanalyses – Ondersteunend materiaal gebiedsverkenningen	IPO
2021	IPO Uitvraag Lokaal Doelbereik – Analyse stand instandhoudingsdoelen	IPO
2021	Opleveren Factsheets als resultaat gebiedsverkenningen	GS
2de helft 2021	Besluit(en) over aankopen met de Aankoopregeling Rijk	GS
2021	Vullen en openstellen Regionaal Stikstofregistratiesysteem (RSRS)	GS
2021 ³	Start legaliseren PAS-meldingen	GS
2021	Besluiten over reserveren middelen voor gebiedsgerichte aanpak	GS, PS
2022	Vaststellen gebiedsagenda's	GS
2022	Vaststellen gebiedsplannen	GS
2022	Besluiten over vrijgeven middelen voor gebiedsplannen	GS, PS
2022	Besluit(en) over beëindigen bedrijven met de Beëindigingsregeling	GS
2022	Besluit(en) over aankopen met de Aankoopregeling Rijk (2de tranche)	GS
2022 e.v.	Actualisatie beheerplannen Natura 2000-gebieden	GS
PM	Besluit(en) over aankopen met de Aankoopregeling Rijk (3de tranche)	GS

3 Timing hangt af van moment waarop het Rijk de benodigde bronmaatregelen neemt en vastlegt in een registratiesysteem.

Bijlagen

1 Kenschets stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden in Drenthe

Van de veertien Drentse Natura 2000-gebieden zijn alleen het Leekstermeergebied en het Zuidlaardermeergebied niet stikstofgevoelig.

De overige gebieden hebben in meer of mindere mate te maken met een teveel aan stikstofneerslag of stikstofdepositie. Dat onze fraaie natuurgebieden stikstofgevoelig zijn, heeft te maken met het zeer voedselarme karakter van het merendeel van al onze natuurgebieden met heide, vennen en hoogveen. Stikstof is voeding, waardoor bij teveel stikstof karakteristieke planten en dieren verdwijnen. We geven hieronder een korte kenschets van de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden.

Bargerveen

Het Bargerveen in het zuidoosten van Drenthe is het grootste van de hoogveenrestanten van ons land en onderdeel van het ooit zeer uitgestrekte Bourtangerveen op de grens van Nederland en Duitsland. Er komen verlande meerstallen en hoogveenherstelvlakten voor, de laatste op door boekweitbrandcultuur aangetast hoogveen. Waar het veen tot dicht aan de minerale ondergrond is verwijderd, zijn na vernatting grote plassen ontstaan. Een groot deel van het Bargerveen is door grootschalige industriële verving en vervolgens vernatting omgevormd tot een water-, insecten- en vogelrijk landschap. Voor het herstel van hoogveen is gebruik gemaakt van compartimentering met veendammen. Vrij grote gebiedsdelen zijn door langdurig gebruik met lichte drainage omgevormd tot schraal grasland (bovenveengraslanden: de enige locatie in Nederland). Mede door de grote variatie aan biotopen en de gradient naar de Hondsrug herbergt het Bargerveen een aantal zeer zeldzame planten en dieren. Het betreft een bijzonder belangrijk broedgebied voor vogels van gevarieerd halfopen veenlandschap met kleinschalige waterpartijen, zoals geoorde fuut, porseleinhoen, nachtzwaluw, blauwborst, paapje, roodborst-tapuit en grauwe klauwier. Meer dan de helft van de Nederlandse grauwe klauwieren broedt jaarlijks in het Bargerveen en het is één van de weinige gebieden buiten de Waddeneilanden waar de blauwe kiekendief en velduil af en toe broeden. Het gebied is tevens van grote betekenis als slaapplek voor taigarietganzen. Voor deze soort is het Bargerveen het belangrijkste gebied in Nederland.

Drentsche Aa

Het Drentsche Aa-gebied in het midden en noorden van Drenthe is een van de laatste gave stroomdalen van ons land. Het bestaat uit oud Drents cultuurlandschap met madelanden (graslanden), bosjes, houtwallen, essen (akkers), heide, jeneverbesstruwelen, esdorpen, hunebedden en landgoederen. Door het gebied lopen een groot aantal beken en beekjes, waaronder de Drentsche Aa, Schipborgsche Diep, Zeegser loopje, Anloër diepje, Gasterensche Diep, Deurzerdiep, Andersche Diep en Amerdiep. Het Natura 2000 gebied bestaat, naast de madelanden van de Drentsche Aa, uit de onderdelen Balloërveld, Oudemolen, Gasterse Duinen (in weerwil van de naam vooral een nat gebied), Gasterse Holt, Kampsheide, Eexterveld, De Strubben, De Vijftig Bunder en de omgeving van Zeegse. Ten zuiden van dit gebied liggen nog de afzonderlijke bijbehorende terreinen Geelbroek, omgeving van Amen en Andersche Diep. Het Balloërveld (Defensie) is een uitgebreid heidegebied met enig naaldbos en archeologisch belangrijke elementen (grafheuvels, celtic fields, hessenwegen).

De Gasterse Duinen is een heuvelachtig gebied met stuifzand, heide, gagelstruwelen en bos. Kampsheide omvat droge en vochtige heide, jeneverbesstruwelen, ven, naald- en loofbos, alsmede grafheuvels en celtic fields. De Vijftig Bunder is een heidegebied in het noorden, op de overgang van het stroomdal van de Drentsche Aa.

Drents-Friese Wold & Leggelderveld

Het Drents-Friese Wold vormt een zeer afwisselend landschap. Het gebied kent veel naaldbossen, met daarnaast stuifzanden, heidevelden, jeneverbesstruweel, schrale graslanden, zwak gebufferde vennen, loofbossen en beken. Het stuifzand komt vooral voor op het Aekingerzand. In Berkenheuvel komen uitgestrekte kraaiheidebegroeiingen voor. Het Doldersummerveld en het Wapserzand zijn twee grote heideterreinen met vochtige en natte heide met vennetjes. Natte slenken en droge zandruggen wisselen elkaar af. In het gebied van de Vledder Aa is herstel van oorspronkelijke beekdalnatuur tot stand gebracht. Ook bij de Schoapedobbe heeft natuurherstel plaatsgevonden. Het is een heuvelachtig heidegebied met zandverstuivingen en vennen ("dobben"). Het Leggelderveld bestaat uit natte heiden, pioniervegetaties met snavelbiezen en heischraal grasland.

Drouwenerzand

Het Drouwenerzand is een actief stuifzandgebied op de flank van de Hondsrug, waarin centraal een actieve stuifzandkern voorkomt. Het Drouwenerzand is ontstaan door overmatige begrazing van schapen en plaggenwinning in de 18e en 19e eeuw. Daarna is een uitgestrekte begroeiing ontstaan met jeneverbesstruwelen die nog steeds aanwezig is in het noordelijke en oostelijke gedeelte. Het stuifzand is in het begin van de 20ste eeuw gedeeltelijk beteugeld door bebossingen met grove den. De begroeiing van het heuvelachtige terrein bestaat in het oostelijke deel naast jeneverbes uit struikheide en grote oppervlakten kraaiheide, vochtige heide en oude eikenbossen. Het Drouwenerzand verschilt van andere Drentse stuifzandterreinen, omdat het zand mineralenrijk is.

Dwingelderveld

Het Dwingelderveld is een uitgestrekt heideterrein in het oude Drentse esdorpenlandschap. Het gebied herbergt uitgestrekte vochtige heidegebieden, hoogveenvennen, zure en zwakgebufferde vennen, oude eikenbossen, een klein hoogveen, droge heide, stuifzanden en jeneverbesstruwelen. In het gebied liggen prehistorische grafheuvels. De Boswachterij Dwingeloo bestaat uit bossen die begin 20e eeuw zijn aangeplant op stuifzand en heide. In de bossen liggen diverse vennetjes en heidevelden. Het Lheebroekerzand is een zeer afwisselend stuifzandgebied met bos, heide en jeneverbesstruweel. De Anserdennen is een heuvelachtig deel waar gemengd bos, heide en vennen op voormalig stuifzand voorkomen.

Elperstroomgebied

Het gebied Elperstroom ligt in een oorspronggebied en bovenloop van de Beilerstroom op de westelijke flank van de Hondsrug. Het stroomdal is uitgesleten tijdens de ijstijden. Kenmerkend is het typische beek- en esdorpenlandschap tussen de aangrenzende boswachterijen van Grolloo en Schoonloo op voormalige heidegronden. In het gebied komen Tertiaire zanden tot dicht aan de oppervlakte voor als gevolg van opstuwning door een zoutdome. De bodem van het beekdal heeft een dun veenpakket dat van nature sterk veraard is, plaatselijk komen op geringe diepte keileemlagen voor. Langs de beek liggen voornamelijk graslanden, van elkaar gescheiden door greppels, houtwallen en kleine bosjes. In het deelgebied de Reitma komen zeer oude onbemeste graslanden voor. Door de kenmerkende geologische en bodemkundige eigenschappen stroomt hier in winter en voorjaar relatief kalkrijk grondwater toe, waardoor zich hier kalkmoerassen, blauwgraslanden en heischraal graslanden ontwikkeld hebben.

Fochteloërveen

Het Fochteloërveen maakte in het verleden onderdeel uit van de uitgestrekte Smilderven en die ooit grote delen van NW-Drenthe en aangrenzend Fryslân bedekten. Vrijwel het gehele oorspronkelijke hoogveengebied is afgegraven. Het Fochteloërveen lag aan de rand van dit grote veen en bestaat uit een naar verhouding jong en ondiep (tot 2 meter) veenpakket. Er zijn maatregelen genomen om de groei van het hoogveen te stimuleren, zoals het plaatsen van damwanden en het aanbrengen van stuwen. Na een stilstandfase in de veengroei bevat het Fochteloërveen nu een relatief grote kern met actief hoogveen. Het gebied wordt verder gekenmerkt door zijn uitgestrektheid en boomloosheid (buiten de boswachterij aan de noordkant). Het gebied bestaat, naast het levende hoogveen in het centrale deel, uit droge en vochtige heide en vennen, enige graslanden en in het noorden enkele naaldbossen. Ondiep, open water ligt in de Vloeiweiden, Zuidwestplassen en Esmeer. Het Esmeer is een pingoruïne.

Holtingerveld

Holtingerveld (voor 2013 aangeduid als Havelte-Oost) is een heidegebied op de stuwwal Havelterberg. De Havelterberg bestaat voor een groot deel uit kalkrijke rode keileem, die verantwoordelijk is voor de floristische en vegetatiekundige verscheidenheid van het gebied. Deze keileem vormt een slecht doorlatende laag waardoor zelfs boven op de berg natte condities bestaan, waarin dopheidevegetaties voorkomen. Natte en droge heiden en heischrale graslanden in afwisseling met vennen en stuifzanden vormen de belangrijke bestanddelen van deze (half)natuurlijke variatie. In de vennen zijn verschillende stadia van verlanding aanwezig. Ook verschillen de vennen in voedselrijkdom. Rond de essen komen plaatselijk soortenrijke eikenberkenbossen voor. In de stuifzandgebieden die vrijwel volledig zijn bebost zijn plaatselijk nog kleinschalige stuifzanden aanwezig met karakteristieke soortenarme buntgrasvegetaties.

Mantingerbos

Het Mantingerbos bestaat uit een drietal bosjes (het eigenlijke Mantingerbos, het Thijnsbosje en het Noordlagerbos) en beekdalgraslanden langs het Oude Diep. Het Mantingerbos is een oud bosrestant waarin hulst plaatselijk aspectbepalend is. De bodem van het Mantingerbos is een van de oudste onberoerde bosbodems van Drenthe.

Mantingerzand

Het Mantingerzand is een stuifzandgebied begroeid met vochtige en droge heiden en jeneverbessen. Verspreid liggen enkele naald- en loofbosjes. In laagten zijn vochtige gebieden aanwezig waaronder enkele zure vennen. Een aanzienlijk deel van het gebied bestaat uit voormalige landbouwgronden die worden ontwikkeld tot natuur.

Norgerholt

Het Norgerholt ligt in een esdorpenlandschap. Het is een eeuwenoud markebos van hulst en zomereik, dat werd gebruikt voor de houtvoorziening. Hulst werd in het verleden gebruikt voor het vegen van schoorstenen, eik voor de bouw. In de huidige situatie zijn grote hulstbomen en zomereiken aspectbepalend.

Witterveld

Het Witterveld is een heide- en hoogveengebied ten zuidwesten van Assen. Het gebied maakte in het verleden onderdeel uit van de uitgestrekte Smildervenen die ooit grote delen van Noordwest-Drenthe en aangrenzend Fryslân bedekten. Vrijwel het gehele oorspronkelijke hoogveengebied is afgegraven. Dit terrein is echter door een samenloop van omstandigheden gespaard gebleven van ernstige ontwatering en afgraving. In het gebied worden vochtige en droge heidevegetaties, rustend hoogveen en levende hoogveenvegetaties en plaatselijk opgaand bos, enkele schraalgraslanden en open water aangetroffen. Er is een goed ontwikkelde gradiënt van hoogveen naar droge heide op zandgrond aanwezig, waarin alle bijbehorende habitattypen goed ontwikkeld voorkomen. In de heide liggen enkele pingoruïnes.

2 Verkennen van de stikstofopgave

In de Memorie van Toelichting op de Wsn heeft het Rijk de provinciale opgave verwoord.

Omschrijving opgave provincies in MvT Wet stikstofreductie en natuurherstel

Met de structurele aanpak zorgt het kabinet ervoor dat behoud van Natura 2000-gebieden blijvend verzekerd is en er herstel en verbetering optreden zodanig dat binnen een reële termijn een gunstige staat van instandhouding zal kunnen worden bereikt. Dit vindt plaats door de combinatie van forse stikstofdepositiereductie, de bestaande beheerplannen voor de gebieden en de verdere intensivering van natuurbehoud, -herstel en -verbetermaatregelen.

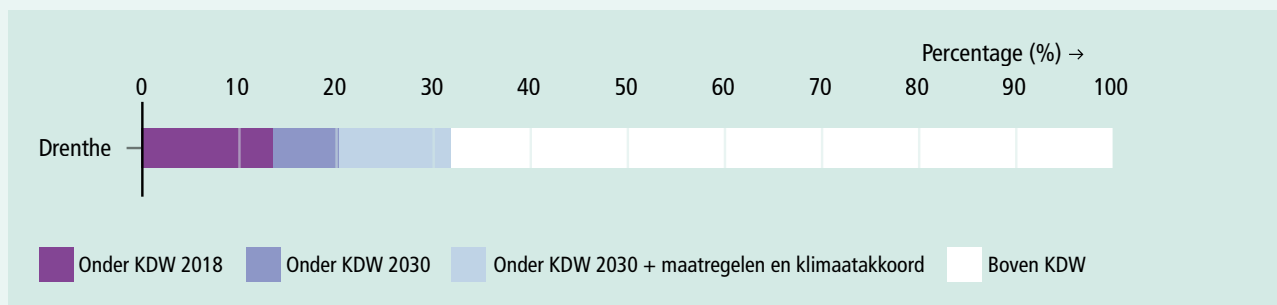
Wanneer de analyses van gebieden hiertoe aanleiding geven, zal bovendien via de gebiedsgerichte aanpak in specifieke gebieden extra ingezet worden op stikstofreductie dan wel natuurherstelmaatregelen. De toename in doelbereik is uiteindelijk alleen te realiseren door een combinatie van maatregelen: stikstofreductiemaatregelen; herstelmaatregelen om de gevolgen van te hoge stikstofdeposities vanuit het verleden te herstellen; natuur(verbeter) maatregelen zoals grondwaterstandverhoging in en naast natuurgebieden en meer natuurinclusieve landbouw; het wegnemen van andere knelpunten die het doelbereik belemmeren; en het creëren van natuurinclusieve ruimtelijke inrichting, zowel binnen als buiten de natuurgebieden.

Het is primair de opgave van onze provincie om via de gebiedsgerichte aanpak de provinciale bijdrage aan de wettelijk vastgelegde stikstofreductie te realiseren. Met de Wsn worden ‘omgevingswaarden’ gegeven; deze vormen een resultaatverplichting voor het reduceren van de stikstofuitstoot op de voor stikstofgevoelige Natura 2000 instandhoudingsdoelen.

Uit de wet volgt dat:

- de stikstofdepositie in 2025 op ten minste 40% van de hectares met voor stikstof gevoelige habitats in Natura 2000-gebieden onder de kritische depositiewaarden⁴ moet zijn gebracht;
- voor 2030 is deze omgevingswaarde 50%;
- voor 2035 is deze omgevingswaarde 74%.

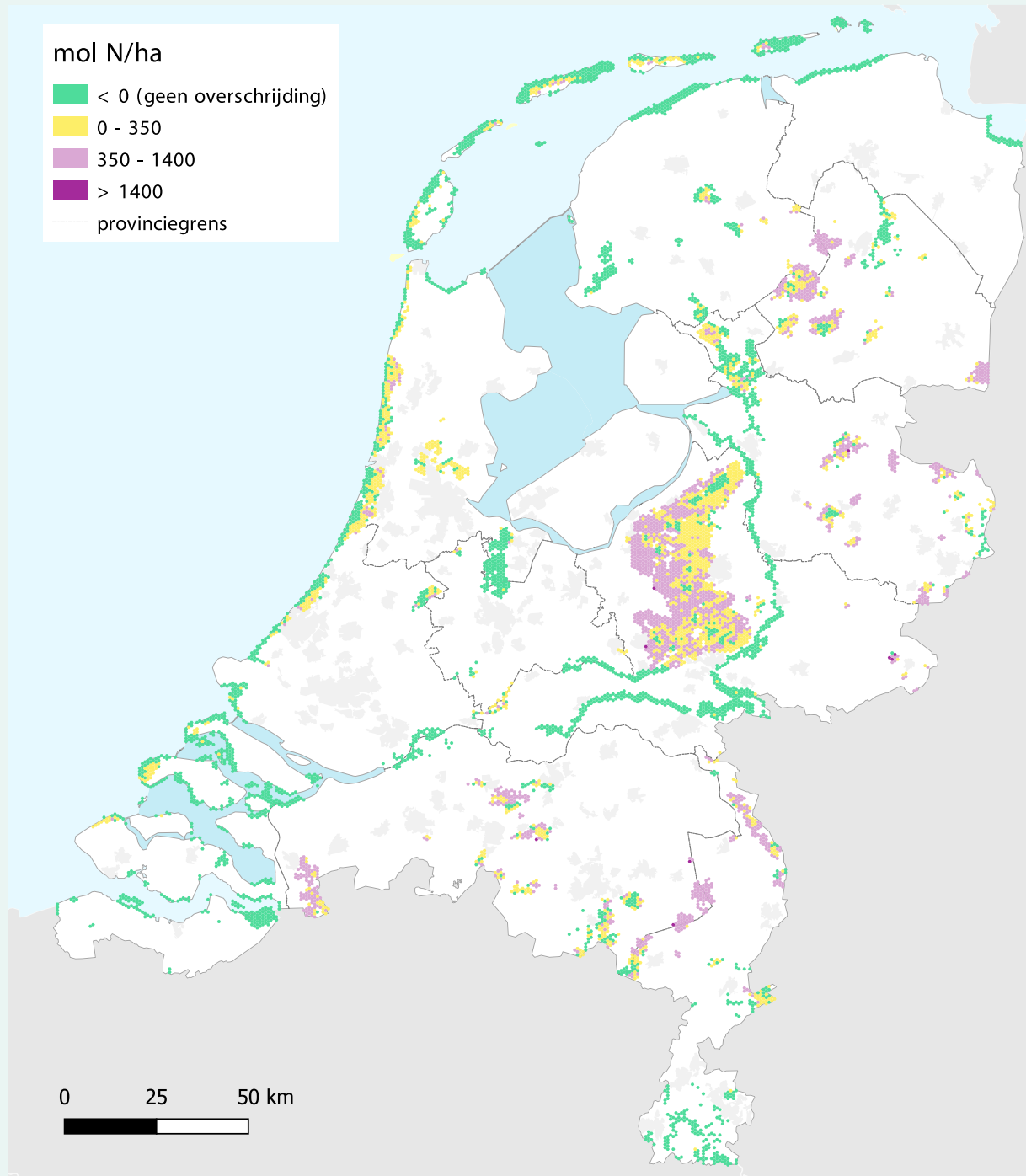
Zoals in de inleiding benoemd, staat het Rijk primair aan de lat voor het realiseren van deze reductie. Voor een aantal provincies is het niet reëel is om te veronderstellen dat de gestelde omgevingswaarden worden gehaald. Drenthe is met Limburg en Brabant één van de provincies met de grootste opgave. Dat zien we met de resultaten van het Rijksbeleid voor Drenthe:

4 De kritische depositiewaarde is de wetenschappelijk vastgestelde hoeveelheid stikstof die een habitattypen over een langere periode kan verdragen zonder blijvende schade ervan te ondervinden.

In Drenthe wordt met de stapeling van de effecten ten behoeve van stikstofreductie en het terugdringen van CO₂ uitstoot in 2030 dus slechts zo'n 30% van de oppervlakte stikstofgevoelige natuur onder de KDW gebracht. Onze provincie blijft zitten met een forse restopgave, met negatieve gevolgen voor natuur en de mogelijkheid om nieuwe ontwikkelingen te faciliteren.

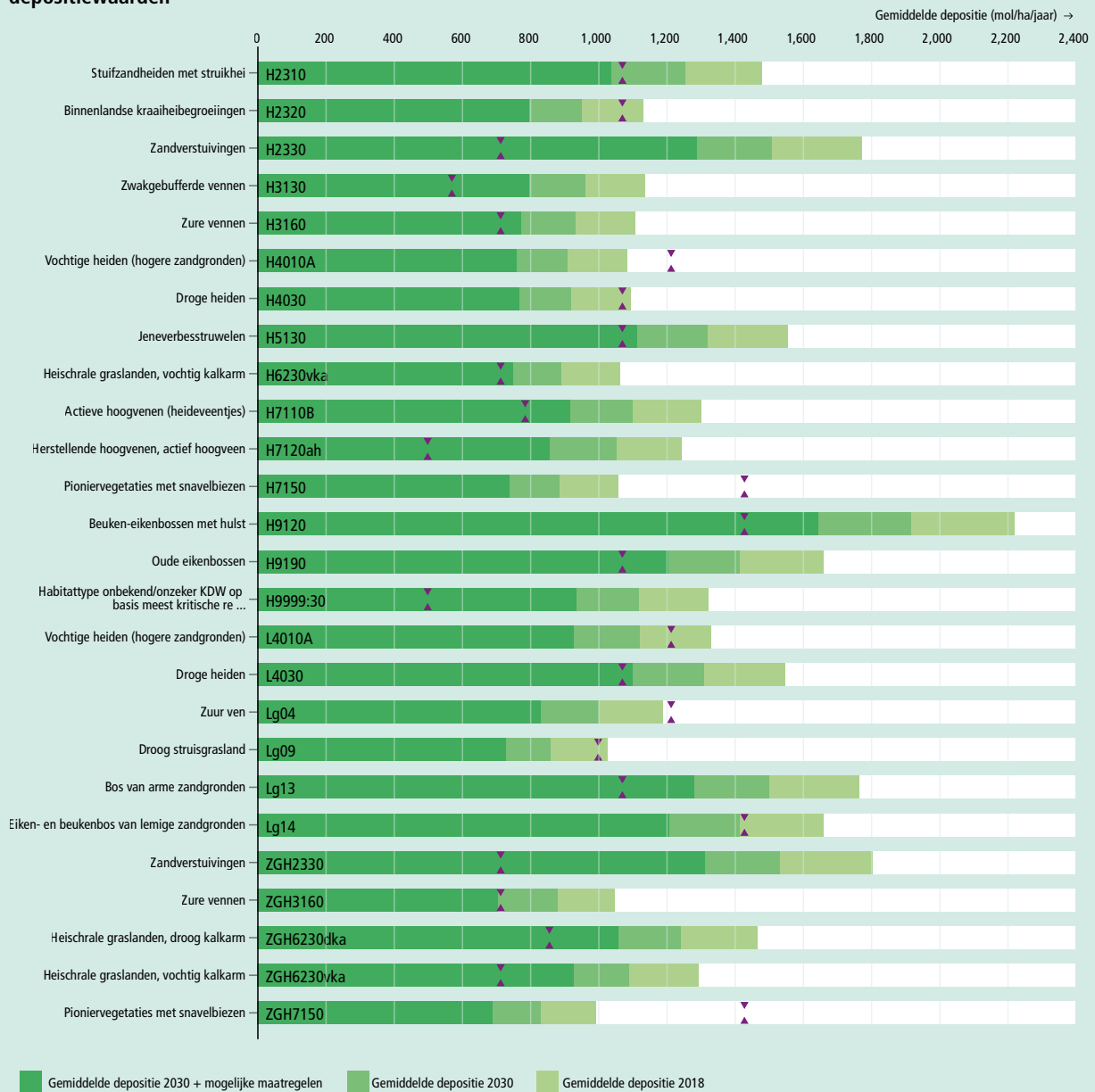
Resterende overschrijding kritische depositiewaarden na 2030

De oorzaak hiervoor is gelegen in de bovengemiddelde stikstofgevoeligheid van onze bijzondere natuur. Drenthe kent o.a.

- Actieve hoogvenen (hoogveentjes) met een kritische depositiewaarde van 500 mol/ha/jr
- Actieve hoogvenen (heideveentjes) met een kritische depositiewaarde van 786 mol/ha/jr
- Herstellende hoogvenen met een kritische depositiewaarde van 500 mol/ha/jr
- Zure vennen met een kritische depositiewaarde van 714 mol/ha/jr
- Vochtige heiden (laagveengebied) met een kritische depositiewaarde van 786 mol/ha/jr
- Overgangs- en trilvenen met een kritische depositiewaarde van 1214 mol/ha/jr
- Zwakgebufferde vennen met een kritische depositiewaarde van 571 ha/jr
- Zeer zwak gebufferde vennen met een kritische depositiewaarde van 429 mol/ha/jr
- Zandverstuivingen met een kritische depositiewaarde van 714 mol/ha/jr
- Heischrale graslanden met een kritische depositiewaarde van 857 mol/ha/jr
- Droge heiden met een kritische depositiewaarde van 1071 mol/ha/jr
- Jeneverbesstruwelen met een kritische depositiewaarde van 1071 mol/ha/jr
- Bos van arme zandgronden met een kritische depositiewaarde van 1071 mol/ha/jr
- De daling aan stikstofdepositie loopt volgens de huidige Aerijs berekeningen op tot waarden van ca. 500 mol/ha/jr in 2030. Daarmee wordt voor een aantal typen de kritische depositiewaarden zeker gehaald, maar in een provincie als Drenthe met relatief veel areaal aan zeer stikstofgevoelige habitattypen, zoals hiervoor genoemd, blijft in veel gevallen de kritische depositiewaarde buiten beeld.
- We illustreren dit aan de hand van het voorbeeld Dwingelderveld (zie afbeelding hierna). De 'kdw-s' (zwarte schuifjes) worden daar voor veel typen niet gehaald in 2030. We zetten wel flinke stappen.

Berekende stikstofreductie op habitattypen in het Dwingelderveld in 2030 met Aerius in relatie tot de kritische depositiewaarden

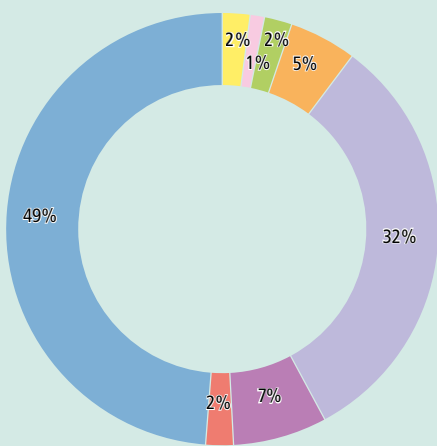
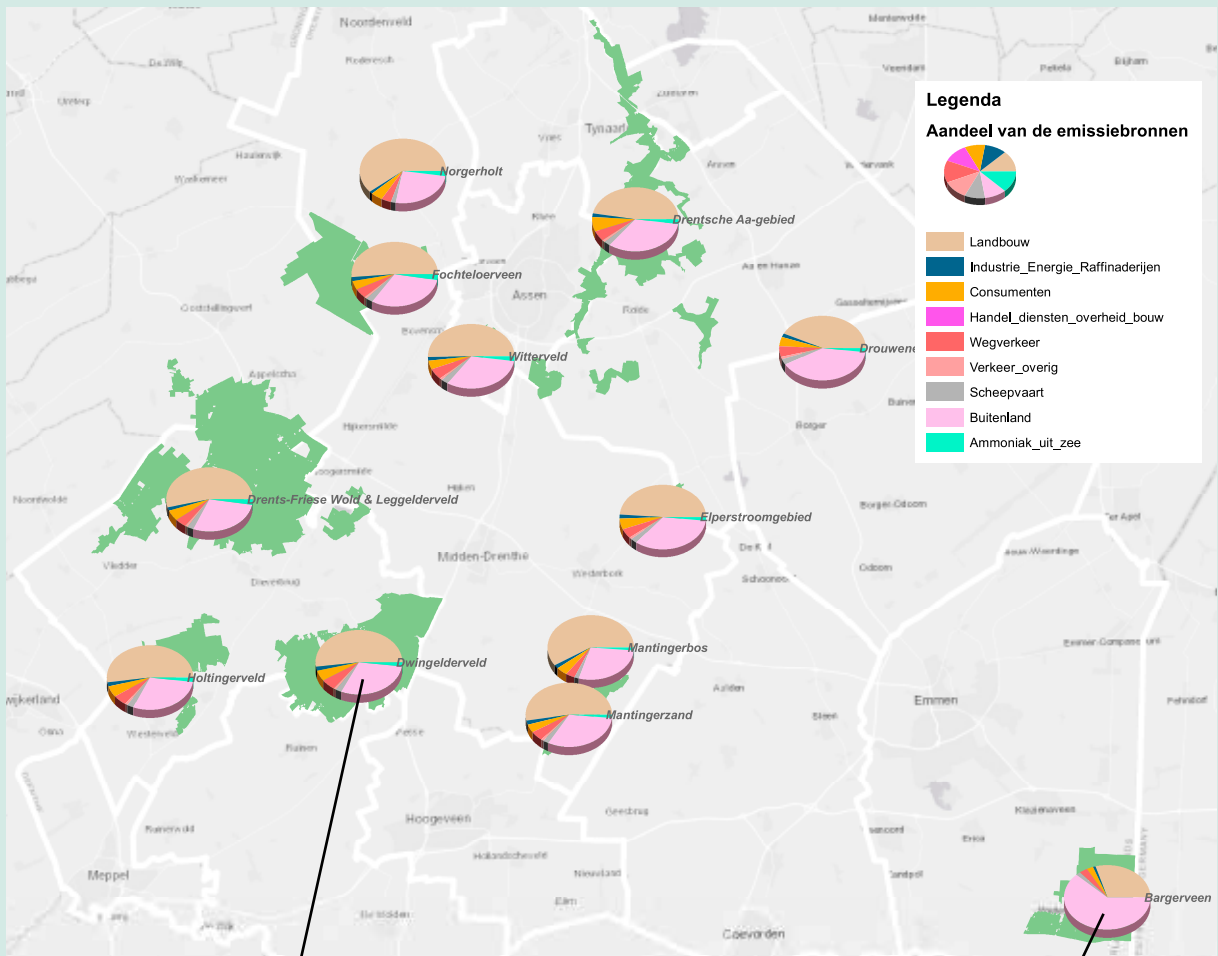
De berekende daling van wel 500 mol/ha/jr in 2030 zal overigens ook dan bijdragen aan de mogelijkheid tot verbeteren van de condities voor de instandhoudingsdoelen. Dit omdat kenmerkende soorten die een onderdeel zijn van het habitatype minder onder druk komen te staan. Het neemt de noodzaak tot een verdere daling van stikstofneerslag echter niet weg, omdat er nog steeds te veel neerslaat in het gebied waardoor uiteindelijk typen en soorten kunnen verdwijnen.

De opgave voor het ene gebied is niet die voor het andere gebied. Zowel het areaal aan met stikstof overbelaste natuur verschilt per gebied als de wijze waarop die overbelasting tot stand komt. De afbeeldingen hierna illustreren dat. In het Bargerveen, bijvoorbeeld, heeft het zeer kwetsbare hoogveen te maken met vooral buitenlandse depositie (meer dan 60%, zie figuur hieronder). Het Dwingelderveld heeft te maken met depositie vooral vanuit de landbouw (ongeveer 50%). Het Elperstroomgebied is een relatief klein beekdal waar de stikstofproblematiek met het Rijksbeleid op basis van eerste verkenningen op termijn oplosbaar lijkt.

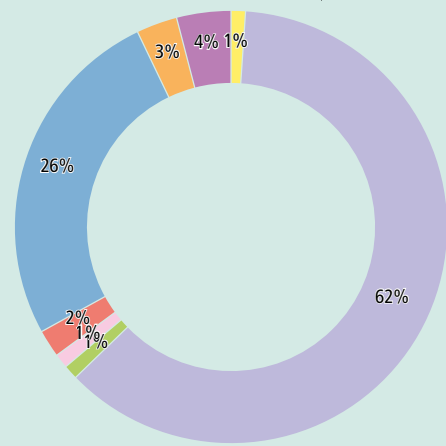
Ook daarom is het van belang om voor elk Natura 2000-gebied een eigenstandig gebiedsplan te hebben.

Kortom, de uitgangspunten voor elk gebied zijn verschillend en de oplossingen dus ook. Het is zaak om goed naar de specifieke situatie van elk gebied te kijken en daarop in te spelen. In zijn algemeenheid is het wel zo dat in Drenthe de stikstofneerslag vooral van buiten de provincie afkomstig is. Dit geldt voor alle provincies in Nederland. Rijk en alle provincies zullen allen aan de slag moeten om een blijvende oplossing te realiseren.

Aandeel emissiebronnen per Natura 2000-gebied in Drenthe met het Dwingelderveld en het Bargerveen uitgelicht

- Scheepvaart
- Landbouw
- Ammoniak van zee
- Overige sectoren
- Wegverkeer
- Industrie
- Buitenland
- Vervoer en overig verkeer

De urgentie voor een gedegen gebiedsplan is groter geworden met de uitspraak van de Raad van State op 20 januari 2021 in de zaak ‘Logtsebaan’. In die uitspraak heeft de Raad van State o.a. geschetst hoe provincies als bevoegd gezag voor vergunningverlening moeten omgaan met intrekkingverzoeken voor verleende vergunningen op basis van de Wet natuurbescherming.

De Raad van State heeft uitgesproken dat:

- wanneer uit gebiedsanalyses blijkt dat passende maatregelen ten behoeve van Natura 2000 doelen noodzakelijk zijn een eventueel verzoek om intrekking van een vergunning op basis van de Wet natuurbescherming moet worden beoordeeld.
- het college bij die beoordeling in het geval van een afwijzing aannemelijk en inzichtelijk moet maken met welke andere maatregelen uitvoering wordt gegeven aan de noodzakelijke daling van de stikstofdepositie in het betreffende Natura 2000-gebied binnen een afzienbare termijn. Daarvoor is het nodig dat er een gebiedsplan ligt met een gedegen analyse en afgewogen beleidskeuzen.

Concluderend is de specifieke opgave in de gebiedsgerichte aanpak voor Drenthe om, binnen het gegeven dat we voor veel Natura 2000-gebieden in onze provincie nog lange tijd met een flink areaal aan met stikstof overbelaste natuur te kampen hebben, ruimte te vinden voor nieuwe ontwikkelingen terwijl we eveneens de vastgelegde natuurdoelen halen.

Met de stikstofaanpak willen we:

- de mogelijkheden onderzoeken om nieuwe ontwikkelingen op gang te brengen zonder natuur te schaden (6.3 HR);
- een veerkrachtige natuur realiseren in stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden (6.1, 6.2 HR);
- bijdragen aan een daling van de stikstofdepositie, eventueel aanvullend op of vervangend aan de bronmaatregelen van het Rijk (6.1 en 6.2 HR).

In de gebiedsagenda's voor de diverse Natura 2000-gebieden zal blijken hoe we in onze provincie inhoud geven aan bovenstaande. Voor de gebieden waar de kritische depositiewaarden voor habitattypen langjarig buiten beeld blijven, zijn de Gebiedsagenda's nog het meest van belang.

Hier kan het gebiedsplan helderheid geven over de vraag of we alleen kunnen werken aan behoud en herstel (6.1 en 6.2 HR) of dat we ook mogelijkheden zien voor een sterkere natuur (6.1 en 6.2 HR) in combinatie met perspectief op nieuwe ontwikkelingen (6.3 HR). Zie ook deze passage uit een brief van de minister aan de Tweede Kamer:

Het Rijk weet dat de Stikstofwet niet voor alle gebieden c.q. habitattypen soelaas biedt: Voor gebieden die tot of na 2035 nog niet onder de KDW zijn gebracht, geldt dat indien nodig een combinatie van natuur(herstel)maatregelen en aanvullende stikstofreductie-maatregelen ingezet zal worden om verslechtering te voorkomen en te komen tot het dichterbij brengen van realisatie van de instandhoudingsdoelen. Zo zal volgens dit wetsvoorstel uiterlijk twee jaar voordat de termijn verstrijkt waarbinnen aan de resultaatsverplichting moet zijn voldaan) de omgevingswaarde worden bijgesteld om uiteindelijk uit te komen op een zodanig verminderd niveau van stikstofdepositie als nodig is voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding.

Het meest nijpend op de korte termijn is om de situatie voor die bedrijven te regelen die te goeder trouw nu zonder toestemming functioneren. Dit betreft in elk geval de zogenaamde 'PAS melders'. Deze bedrijven hebben onder het PAS via een melding hun bedrijfsontwikkeling geregeld. Met het sneuvelen van het PAS staan hun rechten op losse schroeven. Het Rijk moet dit oplossen. Daarnaast willen we een snelle oplossing voor zogenaamde 'microdeposities', ontwikkelingen met een heel klein effect op Natura 2000-gebieden die op dit moment niet door kunnen gaan. De komende tijd komt het kabinet met een nadere uitwerking van de Stikstofwet en bronmaatregelen. Deze zijn van invloed op de mogelijkheden van de uitvoering van de gebiedsgerichte aanpak.

3 Rollen

Het Rijk is systeemverantwoordelijk voor het natuurbeleid. Nederland is als land namelijk met Europa de afspraken over natuur aangegaan die zijn vastgelegd vanuit de Vogel- en Habitatrichtlijn. Het Rijk heeft vanuit haar rol de Wet stikstofreductie en natuurherstel (Wsn) ontwikkeld. Deze wet is nu in de Eerste Kamer aangenomen.

Wet Stikstofreductie en natuurverbetering

Met dit wetsvoorstel wordt voorzien in de wettelijke verankering van de door het kabinet aangekondigde structurele aanpak van de stikstofproblematiek. Het voorstel voorziet o.a. in:

- een resultaatsverplichting tot reductie van de stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden door het bij wet vaststellen van drie omgevingswaarden (voor 2025, 2030 en 2035)
- een verplichting voor de Minister van LNV om een programma stikstofreductie en natuurverbetering vast te stellen
- een verplichting voor gedeputeerde staten om provinciale gebiedsplannen op te stellen ter uitwerking van de landelijk vereiste depositiereductie
- een verplichting voor de Minister van LNV om een aanvullend programma vast te stellen voor het legaliseren van voorheen vergunningvrije projecten met geringe depositie
- monitoring en bijsturing
- een partiële vrijstelling van de natuurvergunningplicht voor de bouwsector.

Het Rijk heeft tevens middelen vrijgespeeld voor het aankopen van veehouderijen en agrarische bedrijven. Voor bronmaatregelen zoals deze heeft het Rijk 2 miljard euro uitgetrokken. De eerste tranche van de aankoopregeling (er komen er in totaal drie) voor veehouderijen is vorig jaar door LNV beschikbaar gesteld. Vanuit de aankoopregeling is 12 miljoen euro voor Drenthe beschikbaar. De uitvoering van de regeling ligt bij de provincies. De aankoopregeling biedt daarbij de mogelijkheid om te kijken tot een straal van 10 km rondom Natura 2000-gebieden. In 2021 wordt ook een beëindigingsregeling opengesteld. Het lijkt een subsidieregeling van het Rijk te gaan worden. Om de kwaliteit van de natuur verder te verbeteren heeft het Rijk het Programma Natuur in het leven geroepen. Hiervoor is 3 miljard euro uitgetrokken. Voor de uitvoering trekt het Rijk met de provincies op. Landelijk en provinciaal wordt tevens gewerkt aan een stikstofregistratiesysteem dat vergunningverlening verder moet faciliteren.

Provincies zijn verantwoordelijk voor het realiseren van de instandhoudingsdoelen van de in haar provincie gelegen Natura 2000-gebieden. Drenthe heeft van oudsher veel waardevolle natuur. Hierdoor hebben we relatief veel bijzondere natuurtypen. Vanuit onze rol voor de instandhoudingsdoelen hebben wij beheerplannen voor alle Natura 2000-gebieden vastgesteld. We profiteren als provincie economisch van de bijzondere natuur. Het draagt bij aan het economisch verdienmodel van onze provincie met vele banen in de vrijetijdssector, aan ons leefgenot en aan onze gezondheid. Wij willen de bijzondere natuur en de verdiensten die we ervan genieten bewaren.

De provincie is bevoegd gezag voor het afgeven van vergunningen vanuit de Wet natuurbescherming. De provincie voelt ook een bijzondere verantwoordelijkheid voor het leefbaar houden van het platteland. Op onze rol daarbij zijn wij hiervoor al ingegaan (zie onderdeel Leefbaarheid).

Voor de gebiedsgerichte aanpak voelen wij ons naast de genoemde verantwoordelijkheden in het bijzonder geroepen om invulling te geven aan een op draagvlak gebaseerde gebiedsgerichte aanpak.

Gemeenten zijn als bevoegd gezag verantwoordelijk voor vergunningverlening aan en handhaving van (bouw)projecten (Omgevingswet, waarin een inhoudelijke link zit naar de Wet natuurbescherming). Zij zijn verder o.a. van belang voor het realiseren van de woningbouwopgave.

Waterschappen hebben specifieke verantwoordelijkheden voor de hydrologie van natte natuurgebieden.

4 Over NO_x en NH₃

Emissie en depositie van stikstof

In het stikstofvraagstuk gaat het om de emissie (uitstoot) en depositie (neerslag) van ammoniak (NH₃) en stikstofoxiden (NO_x). Ammoniak en stikstofoxiden hebben verschillende bronnen en kenmerken. Het adviescollege Stikstofproblematiek beschrijft het onderscheid als volgt in het eindadvies over de stikstofproblematiek 'Njet alles kan overal'.

- Ammoniak (NH₃) ontstaat vanuit biologische processen waarin stikstofverbindingen (waaronder eiwithoudende biomassa) onder gereduceerde omstandigheden worden afgebroken. In alle biologische systemen komt ammoniak vrij, dus ook in de landbouw. De effecten van ammoniak op de natuur zijn primair ecologisch van aard, waarbij stikstofarme natuur het meest gevoelig is. Er is primair sprake van vermesting van de bodem en het oppervlaktewater (...) Ammoniak is een vluchtige stof die grotendeels ver kan uitspreiden alvorens het weer neerslaat, maar de hoogste concentratie van neerslag (de depositie-intensiteit, ofwel de depositie per oppervlakte-eenheid) is op beperkte afstand van de bron.
- Stikstofoxiden (NO_x): De NO_x-emissies hangen voornamelijk samen met verbrandingsprocessen van fossiele brandstoffen. Bij hoge temperaturen ontstaan chemische reacties tussen stikstof (N₂) en zuurstof (O₂) uit de lucht. In de lucht wordt de uitgestoten stikstofmonoxide (NO) vrij snel omgezet tot stikstofoxiden (NO_x). De NO_x-emissies komen voort uit vele bronnen uit vele sectoren. In vergelijking tot NH₃ verspreidt NO_x zich in hogere luchtlagen en verder weg binnen de 'atmosferische stikstofdeken' boven het land. Dit heeft deels te maken met het feit dat de droge depositie van NO_x kleiner is dan die van NH₃. NO_x regent voornamelijk uit (natte depositie). Stikstofoxiden kunnen zo tot duizenden kilometers verder weg getransporteerd worden.

5 Amendement Futselaar en De Groot

35 600 Wijziging van de Wet natuurbescherming en de Omgevingswet (stikstofreductie en natuurverbetering)

Nr. 14 AMENDEMENT VAN DE LEDEN FUTSELAAR EN DE GROOT

Ontvangen 10 december 2020

De ondergetekenden stellen het volgende amendement voor:

I In de beweegreden wordt «een in regelgeving vastgestelde omgevingswaarde» vervangen door «in regelgeving vastgestelde omgevingswaarden».

II In artikel I, onderdeel B, komt het voorgestelde artikel 1.12a te luiden:

Artikel 1.12a

1. Het percentage van het areaal van de voor stikstof gevoelige habitats in Natura 2000-gebieden waarop de depositie van stikstof niet groter is dan de hoeveelheid in mol per hectare per jaar waarboven verslechtering van de kwaliteit van die habitats niet op voorhand is uit te sluiten, bedraagt:
 - a. in 2030: ten minste 50%;
 - b. in 2035: ten minste 74%.
2. De in het eerste lid bedoelde omgevingswaarden zijn resultaatsverplichtingen.

III In artikel I, onderdeel B, wordt in de voorgestelde artikelen 1.12b, eerste lid, onder a, en tweede lid, onder a, 1.12f, derde lid, en 1.12h, onder c, «de omgevingswaarde» vervangen door «de omgevingswaarden».

IV In artikel I, onderdeel B, wordt in het voorgestelde artikel 1.12g, eerste lid, «de omgevingswaarde, bedoeld in» vervangen door «een omgevingswaarde als bedoeld in».

V In artikel II, onderdeel A, komt het voorgestelde artikel 2.15a te luiden:

Artikel 2.15a (omgevingswaarden stikstofdepositie)

1. Het percentage van het areaal van de voor stikstof gevoelige habitats in Natura 2000-gebieden waarop de depositie van stikstof niet groter is dan de hoeveelheid in mol per hectare per jaar waarboven verslechtering van de kwaliteit van die habitats niet op voorhand is uit te sluiten, bedraagt:
 - a. in 2030: ten minste 50%
 - b. in 2035: ten minste 74%.
2. De in het eerste lid bedoelde omgevingswaarden zijn resultaatsverplichtingen.
3. In elk geval in 2028 wordt bezien of met het programma kan worden voldaan aan de omgevingswaarde voor 2035.
4. Uiterlijk in 2033 en vervolgens steeds uiterlijk twee jaar voor het verstrijken van de termijn waarbinnen aan de omgevingswaarde, bedoeld in het eerste lid, onder c, moet zijn voldaan, dient de regering een voorstel van wet in tot wijziging van het eerste lid ten behoeve van de vaststelling van de omgevingswaarde voor de volgende periode, zodat de depositie op termijn wordt verminderd tot een niveau dat nodig is voor een gunstige staat van instandhouding van de betrokken natuurlijke habitats en soorten op landelijk niveau.

VI In artikel II, onderdeel B, wordt in het voorgestelde artikel 3.9, vierde lid, onder a, «de omgevingswaarde» vervangen door «de omgevingswaarden».

Toelichting

Na het behalen van de omgevingswaarde van 2030 resteert nog een aanzienlijke opgave om ook de overige gebieden binnen afzienbare tijd onder de KDW te brengen. Dit amendement schrijft voor dat in 2035 ten minste 74 procent van de hectares met voor stikstof gevoelige habitats in Natura 2000-gebieden onder de kritische depositiewaarden (KDW) gebracht moet zijn. Deze waarde correspondeert met een generieke emissiereductie van circa 50 procent.

Met het vastleggen en het bereiken van deze omgevingswaarde wordt op een drietal terreinen een belangrijke stap gezet. In aanvulling op de te bereiken doelstelling in 2030 wordt in de periode 2030–2035 ten minste additioneel 24 procent van stikstofgevoelig areaal onder de KDW gebracht. Daarmee wordt een belangrijke verdere bijdrage aan het noodzakelijk natuurherstel geleverd. Tegelijkertijd wordt met realisatie van de omgevingswaarde meer ruimte geboden om economische en maatschappelijke ontwikkelingen mogelijk te maken. Doordat in toenemende mate bij stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden geen sprake meer zal zijn van overbelasting van stikstof wordt vergunningverlening voor economische en maatschappelijke activiteiten aanmerkelijk eenvoudiger. Dat is van belang voor bedrijven en maatschappelijke partijen, maar ook met betrekking tot realisatie van diverse maatschappelijke opgaven op het vlak van woningbouw, klimaatadaptatie en de energietransitie. Tot slot wordt met het vaststellen van deze omgevingswaarde voor 2035 alle betrokken publieke en private partijen een duidelijk perspectief, en daarmee zekerheid, geboden. De komende jaren hebben partijen de tijd om de noodzakelijke stappen te zetten om te voldoen aan de randvoorwaarden die deze omgevingswaarde met zich meebrengt. Dit biedt aan betrokken partijen de ruimte om te werken aan de vormgeving en infasering van een toekomstbestendige inrichting van de bedrijfsvoering, in het bijzonder in de agrarische sector. Tevens biedt dit de mogelijkheid om de noodzakelijke maatregelen in samenhang te nemen met de noodzakelijke stappen die volgen uit de klimaatopgave, energietransitie en inrichting van de ruimtelijke omgeving.

In 2028 wordt bezien of met het programma aan bronmaatregelen kan worden voldaan aan de gestelde omgevingswaarde voor 2035. Daarbij worden ook de relevante autonome en aanvullende ontwikkelingen betrokken die van invloed zijn op de stikstofdepositie in de betreffende Natura 2000-gebieden.

Futselaar en De Groot

